

# *TERUG NAAR HET ECHTE NEDERLAND*

Het succes van het Politiek Historisch Narratief van de PVV

*Joram Schollaardt*

*3964856*

*MA-scriptie Politiek en Maatschappij in Historisch Perspectief*

*Dr. Adriaan van Veldhuizen*

*Universiteit Utrecht*

*20 juni 2016*

## Voorwoord

Voor u ligt een scriptie over het Politiek Historisch Narratief van de PVV. Dit is het resultaat van vijf lange maanden studeren. In deze periode ben ik gesteund door een groot aantal mensen van wie ik er een aantal expliciet wil bedanken. Allereerst Adriaan van Veldhuizen, mijn scriptiebegeleider. Hij heeft mijn hoofdstukken uitgebreid van commentaar voorzien en nuttige adviezen gegeven. Bovendien heeft hij geruststellende woorden gesproken toen dingen verkeerd leken te gaan. Hiernaast wil ik mijn ouders en broertje bedanken voor hun ondersteuning tijdens het schrijfproces. Mijn vader wil ik bovendien bedanken voor de goede suggesties die hij gedaan heeft. Ik wil mijn huisgenoot, Jorden van Haas, bedanken voor het overnemen van een aantal huishoudelijke taken en voor het meedenken over de inhoud. Hiernaast wil ik Machteld van Weede bedanken voor haar uitgebreide redigeerwerk. In het bijzonder wil ik Mette Vreeken bedanken. Zowel voor haar grote steun in de moeilijkste periodes als voor de intensieve studeer- en redigeersessies. Dit is de kwaliteit van deze scriptie zeer ten goede gekomen.

*Joram Schollaardt*

*Utrecht, 20 juni 2016*

# Inhoudsopgave

<b>INLEIDING</b>	<b>4</b>
<b>1 HET POLITIEK HISTORISCH NARRATIEF</b>	<b>9</b>
1.1 VERLEDEN VS. GESCHIEDENIS	9
1.2 HISTORISCH NARRATIEF	10
1.3 HET POLITIEK HISTORISCH NARRATIEF	12
1.3.1 TOTALITAIRE- EN DICTATORIALE STATEN	12
1.3.2 DEMOCRATISCHE STATEN	13
1.3.3 OPPOSITIEPARTIJEN	14
1.3.4 INTERN GEBRUIK VAN HET HISTORISCH NARRATIEF	15
1.4 DE PVV	17
<b>2 EEN ANALYSE VAN HET POLITIEKE NARRATIEF VAN DE PVV</b>	<b>19</b>
2.1 BEELD VAN NEDERLAND	19
2.2 POLITIEK HISTORISCH NARRATIEF VAN DE PVV	21
2.2.1 HET VERLEDEN ALS INSTRUMENT	22
2.2.1.1 Een zoektocht naar autoriteit	22
2.2.1.2 Aantonen van urgentie	26
2.2.1.3 Brongebruik	30
2.2.2 TAALGEBRUIK	33
2.2.2.1 Performativiteit	33
2.2.2.2 Framing	35
2.2.2.3 Valse associaties	37
2.2.3 ONGANG MET ANDERE NARRATIEVEN	38
2.3 WELKE DOELEN DIEN HET PVV-NARRATIEF?	39
2.4 KORTE SAMENVATTING	41
<b>3 RECEPTIE VAN HET POLITIEK HISTORISCH NARRATIEF VAN DE PVV</b>	<b>42</b>
3.1 INTELLECTUELE RECEPTIE	42
3.2 ELECTORALE ONTVANGST	45
<b>CONCLUSIE</b>	<b>47</b>
<b>BIBLIOGRAFIE</b>	<b>50</b>
<b>SAMENVATTING</b>	<b>55</b>

## Inleiding

De derde partij van het land. Een partij met 24 zetels en anderhalf miljoen kiezers. De partijleider was [...] de bekendste Nederlandse politicus van het moment [...] Al ruim vijf jaar beheerste hij met zijn uitspraken en optreden de Nederlandse media. [...] Naar verluidt draaiden Nederlandse diplomaten overuren om de door Wilders toegebrachte schade aan het imago van Nederland binnen de perken te houden. Op 21 april 2012 had Wilders eigenhandig het kabinet-Rutte I laten vallen [...] Door het intrekken van de steun had Wilders er hoogstpersoonlijk voor gezorgd dat bijna dertien miljoen Nederlanders op 12 september hun stem mochten uitbrengen.<sup>1</sup>

In zijn boek *Rondom Wilders* illustreert historicus Koen Vossen uitgebreid hoe de Partij voor de Vrijheid (PVV) en haar leider Geert Wilders een prominente rol spelen in de Nederlandse politiek. Dit is opmerkelijk, want de partij bestaat nog niet erg lang. De PVV is in 2006 opgericht, na de Tweede Kamerverkiezingen in dat jaar. Partijleider en enig lid Geert Wilders moest in 2004 de VVD-fractie verlaten, en zette als onafhankelijk Kamerlid onder de naam Groep Wilders zijn werk voort. Hij werd hierbij gesteund door oud-journalist Martin Bosma, die na de dood van columnist en programmamaker Theo van Gogh politiek actief besloot te worden. Bosma verzet achter de schermen veel werk voor de PVV en is campagneleider, speechschrijver en partijideoloog. Wilders is het gezicht van de partij en de politieke voorman.

De partij is in korte tijd een factor van belang geworden en drukt al tien jaar haar stempel op het politieke debat. Hoewel er in de media veel kritiek wordt geuit op zowel de politieke stijl als de harde standpunten van de partij, slaat het geluid van de PVV aan bij een aanzienlijk deel van de Nederlandse kiezers. Deze scriptie tracht dit electorale succes van de PVV beter te begrijpen en zoekt een antwoord in het Politiek Historisch Narratief dat de partij uitdraagt. De PVV communiceert namelijk een consequent en rond verhaal. Compromisloos en rigoureuus redeneert de partij vanuit een bepaalde kijk op Nederland en hoe dit land zich de afgelopen decennia ontwikkeld heeft. Hierdoor weet de kiezer altijd precies waar het aan toe is bij de PVV. Geen gedraai of gepolder, maar een verhaal dat keer op keer herhaald wordt.

---

<sup>1</sup> Koen Vossen, *Rondom Wilders. Portret van de PVV* (Amsterdam 2013) 8.

Dit lijkt voor de kiezer aantrekkelijk. De centrale vraag in deze scriptie is dan ook hoe een coherent Politiek Historisch Narratief bijdraagt aan het succes van de PVV.

Om de casus van de PVV te analyseren hanteer ik zoals gezegd de term 'Politiek Historisch Narratief', dat ik definieer als 'een verhaal waarmee op basis van een bepaald geschiedbeeld politieke stellingname wordt genomen'. Hierover zal in het eerste hoofdstuk verder worden uitgeweid, maar van belang is dat deze zelfbedachte term voldoende ruimte biedt om het sterk op het verleden gebaseerde politieke verhaal van de PVV diepgaand te analyseren. Verder worden er in deze scriptie geen beklemmende theoretische muren opgetrokken, maar worden verschillende theorieën, zoals over framing, performativiteit of het belang van urgentie voor een politicus, ingezet om waar dit nodig is bij te dragen aan een scherpere analyse, zonder hiermee een stempel te drukken op de rest van de scriptie. Er zijn wel een aantal theoretische lijnen die door de hele scriptie heen lopen, zoals het onderscheid tussen 'verleden' en 'geschiedenis' en de betekenis van 'narratief'. Beiden worden in het eerste hoofdstuk nader besproken.

Er zijn tot nu toe twee wetenschappelijke boeken verschenen die Wilders analyseren, namelijk *Is Wilders een fascist?* van historicus Robin te Slaa en *De woorden van Wilders & hoe ze werken* van schrijver Jan Kuitenbrouwer.<sup>2</sup> Deze scriptie kijkt echter naar de PVV in het geheel en legt derhalve een grotere nadruk op de partijideoloog, Martin Bosma. De invalshoek van het Politiek Historisch Narratief is nieuw en komt in de boeken van Te Slaa en Kuitenbrouwer niet aan de orde. Het boek van Kuitenbrouwer gaat wel in op de gehanteerde terminologie van Wilders, maar focust zich hierbij veelal op de uiterlijke kant hiervan, op de politieke stijl. Deze scriptie kijkt juist naar de manier waarop taal een rol speelt in het versterken van het consequente verhaal dat de partij vertelt. De bestudering van terminologie zal daarom niet beperkt blijven tot de uitingen die tot doel hebben te shockeren of af te branden, maar zich ook juist richten op de manier waarop taal wordt gebruikt in de constructie van het Politiek Historisch Narratief.

---

<sup>2</sup> Robin te Slaa, *Is Wilders een fascist?* (Amsterdam 2012); Jan Kuitenbrouwer, *De woorden van Wilders & hoe ze werken* (Amsterdam 2010). Hiernaast zijn er twee biografieën verschenen: Meindert Fennema, *Geert Wilders. Tvenaarsleerling* (Amsterdam 2010); Arthur de Bloken en Jonathan van Melle, *Veel gekker kan het niet worden* (Hilversum 2008). Verder zijn er nog een aantal journalistieke- en politieke analyses gepubliceerd: Alexander Pechtold, *Henk, Ingrid en Alexander* (Amsterdam 2012); Chris Aalberts, *Achter de PVV: waarom burgers op Geert Wilders stemmen* (Delft 2012); Jhim van Bommel, *Wilders' Ring van Discipelen. Angst en wantrouwen als bouwstenen van een politieke partij* (Zoetermeer 2012); Marcial Hernandez, *Geert Wilders onmaskerd. Van messias tot politieke klaploper* (Soesterberg 2012); Karen Geurtsen en Boudewijn Geels, *Undercover bij de PVV. Achter de schermen bij de politieke partij van Geert Wilders* (Amsterdam 2010).

Dit ogenschijnlijk politicologische onderwerp is bij uitstek geschikt om met een geschiedkundige bril te benaderen, omdat historici niet alleen vaardig zijn in het analyseren van het verleden zelf, maar juist ook in de omgang met dit verleden. Zij bekritisieren de historische narratieven van collega's en betogen dat het verleden op een andere manier begrepen zou moeten worden. Geschiedfilosofen hebben ideeën ontwikkeld over hoe gekeken kan worden naar de manier waarop door historici wordt omgegaan met het verleden. Hoe werken narratieven en hoe worden deze geconstrueerd en gecommuniceerd? In deze scriptie worden deze ideeën niet gebruikt om het historisch narratief van een historicus te bestuderen, maar om het verhaal dat de PVV over de Nederlandse geschiedenis vertelt te analyseren. Hierdoor is het mogelijk om in detail te kijken hoe het narratief geconstrueerd is.

Het onderzoek richt zich primair op een aantal teksten die door PVV-vertegenwoordigers zijn geschreven. In het boek *De schijn-élite van de valse munters* van Bosma is het Politiek Historisch Narratief van de partij het meest compleet opgeschreven.<sup>3</sup> Hier zal daarom veel aandacht aan besteed worden. Daarnaast worden een ander boek van Bosma, twee van Wilders, de onafhankelijkheidsverklaring van de Groep Wilders en het huidige verkiezingsprogramma van de PVV gebruikt.<sup>4</sup> Dit zijn nuttigere bronnen dan bijvoorbeeld Kamerverslagen, omdat de partijvertegenwoordigers daarin minder ruimte hebben om gedachten die achter bepaalde politieke wensen liggen te ventileren. In geen enkele bron wordt het Politiek Historisch Narratief expliciet als zodanig gecommuniceerd, maar tussen de regels door valt wel degelijk een coherent verhaal te ontdekken.

Deze bronnen zijn allemaal geschreven voor een breder publiek en bevatten duidelijk politieke overtuigingen. Er zitten allerlei intenties achter die wellicht niet altijd even duidelijk geventileerd worden. Over de vraag hoe historici hiermee om moeten gaan wordt een wetenschappelijk debat gevoerd. Het discussiepunt dat voor deze scriptie het meest relevant is of de overtuiging die de auteur uit gelijk is aan zijn daadwerkelijke overtuiging. Dit onderscheid tussen 'actual beliefs' en 'expressed beliefs' werd geïntroduceerd door geschiedfilosoof Mark Bevir.<sup>5</sup> Zijn collega Vivienne Brown vindt dit onderscheid dermate

---

<sup>3</sup> Martin Bosma, *De schijn-élite van de valse munters. Drees, extreem rechts, de sixties, nuttige idioten, Groep Wilders en ik* (Amsterdam 2010).

<sup>4</sup> Bosma, *Minderheid in eigen land - Hoe progressieve strijd onttaardt in genocide en ANC-apartheid* (Amsterdam 2015); Geert Wilders, *Kiezen voor vrijheid. Een eerlijk antwoord* (Zeist 2005); Wilders, *Marked for Death. Islam's War Against the West and Me* (Regnery, 2012); Partij voor de Vrijheid (PVV), *Hún Brussel, óns Nederland. Verkiezingsprogramma 2012-2017* (Juli 2012); Wilders, *Onafhankelijkheidsverklaring Groep Wilders* (Maart 2005).

<sup>5</sup> Mark Bevir, 'How To Be An Intentionalist', *History and Theory* 41 (2002) 2, 209-217.

problematisch dat ze betoogt dat het achterhalen van intenties vruchteloos is. Ze pleit ervoor slechts de tekst te bestuderen.<sup>6</sup> Bevir is het hiermee oneens en stelt dat, hoewel auteurs bewust of onbewust andere intenties hebben dan uit de tekst blijkt en een historicus hier rekening mee moet houden, een tekst in zijn geheel bestuderen het beste is wat een historicus kan doen. In deze scriptie stel ik mij op dezelfde lijn als Bevir.

Het toepassen van geschiedfilosofische ideeën over narratieven op een politieke casus is nog niet eerder gedaan, maar kan nieuw licht werpen op politiek succes en op de manier waarop politieke partijen met hun kiezers communiceren. Het verhaal van de politicus is wellicht zijn belangrijkste wapen en het is daarom essentieel om hier diepgaand onderzoek naar te doen. Aandacht voor de rol die het verleden hierin kan spelen binnen een politiek verhaal kan politicologische analyses nog verder verrijken, omdat politieke partijen in hun overwegingen vaak ervaringen uit het verleden zullen meenemen.

Vooraf bij de PVV is dit het geval. De partij refereert in haar politieke uitingen zeer frequent aan het verleden, meer dan welke andere Nederlandse partij dan ook. De PVV is daarom een zeer geschikte casus, ook omdat de partij, zoals hierboven bleek, in korte tijd een machtsfactor geworden is in de Nederlandse politiek. Het is hiernaast interessant om te onderzoeken of in het Politiek Historisch Narratief terug te zien is dat de partij zich buiten de gevestigde orde heeft geplaatst. Deze aspecten maken de PVV tot een bijzondere casus, maar het nieuwe perspectief op politieke partijen dat in deze scriptie gehanteerd wordt, kan ook gebruikt worden om de manier waarop andere partijen hun verhaal construeren en communiceren te onderzoeken.

Deze scriptie zal inzicht geven in de manier waarop de intellectuele elite omgaat met de PVV en duidelijk maken dat hier verbetering in mogelijk is. Met de term 'intellectuele elite' doel ik op diegenen die zich in het maatschappelijke en politieke debat mengen, zonder enig oordeel te vellen over hun opvattingen of intelligentie. De partij wordt door een groot deel van deze groep vaak op basis van politieke stijl aan de kant gezet. De assumptie hierbij is dat uitspraken die de partij doet willekeurig zijn en slechts trachten te shockeren en het volk te misleiden. Zoals zal blijken is het geluid dat de PVV laat horen beter doordacht is dan vaak wordt aangenomen. Dit kan handvatten bieden voor een nieuwe manier om de partij

---

<sup>6</sup> Vivienne Brown, 'On Some Problems With Weak Intentionalism for Intellectual History', *History and Theory* 41 (2002) 2, 198-208.

tegemoet te treden. Mogelijk kan dit een intensievere dialoog opleveren tussen de gevestigde orde en het deel van de bevolking dat zich vertegenwoordigd voelt door de PVV.

Dit onderzoek bestaat uit drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt uitgebreid uiteengezet wat precies verstaan wordt onder de term 'Politiek Historisch Narratief'. Daarom wordt uitgelegd wat 'historisch narratief' betekent in de geschiedwetenschap en komen vervolgens implicaties voor politici in het algemeen en de PVV in het bijzonder aan de orde. Hiervoor zal ik onder andere gebruikmaken van de ideeën van de postmodernistische geschiedfilosofen Frank Ankersmit en Hayden White. In het tweede hoofdstuk vindt de analyse van het Politiek Historisch Narratief van de PVV plaats. Aan de hand van de zes hierboven genoemde PVV-bronnen wordt onderzocht welk beeld van Nederland de PVV heeft en hoe dit wordt geconstrueerd tot een Politiek Historisch Narratief. Hierbij wordt geanalyseerd hoe de PVV in het algemeen en Bosma in het bijzonder gebruik maken van het verleden, taalkundige trucs en concurrerende narratieven in het constructie- en communicatieproces. Daarnaast wordt gekeken welke doelen achter het PVV-narratief liggen. Het laatste hoofdstuk ten slotte gaat in op de ontvangst van het Politiek Historisch Narratief van de PVV, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen de intellectuele en de electorale receptie. Enerzijds probeer ik met krantenartikelen te laten zien hoe in het politieke en maatschappelijke debat werd gereageerd op de PVV en hoe de media hier verslag van deden. Anderzijds is het interessant om te zien of kiezers de partij hun stem wilden toevertrouwen.



# 1 Het Politiek Historisch Narratief

Whoever remembers history seems condemned to repeat it<sup>7</sup> – Claus Offe

Het bovenstaande citaat is een variatie op George Santayana's beroemde uitspraak 'those who cannot remember the past are condemned to repeat it'.<sup>8</sup> Waar Santayana wijst op de noodzaak te leren van het verleden, stelt Offe dat dit juist negatieve gevolgen kan hebben. Of het nu positieve of negatieve gevolgen heeft, uit de beide uitspraken blijkt dat de manier waarop het verleden wordt begrepen invloed heeft op de loop van het heden. Voor politici is dit een interessante constatering, omdat wanneer zij hun visie op het verleden in politieke stellingnames verwerken, deze aan overtuigingskracht kunnen winnen. Het verhaal dat zij over het verleden vertellen kan bijvoorbeeld beleid legitimeren of verwerpen. De PVV heeft dit begrepen en maakt hier gebruik van.

In dit hoofdstuk zal allereerst onderscheid gemaakt worden tussen 'verleden' en 'geschiedenis'. Daarna zal ik uiteenzetten wat ik bedoel met 'historisch narratief' en hoe deze term door Ankersmit en White begrepen wordt. Vervolgens wordt het begrip gekoppeld aan de politiek. Hoe kunnen politici hun kijk op het verleden inzetten als politiek instrument? Is hiervoor een bepaalde staatsinrichting vereist? En welke doelen worden hiermee gediend? Tot slot zal de PVV binnen de geschetste kaders worden gepositioneerd.

## 1.1 *Verleden vs. geschiedenis*

De woorden 'verleden' en 'geschiedenis' worden geregeld door elkaar gebruikt. Toch is het voor de helderheid van dit hoofdstuk van belang ze uit elkaar te halen. Met het 'verleden' bedoel ik de tijd die geweest is, alle gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden en alle personen die geleefd hebben. Het 'verleden' is een niet-geïnterpreteerd object. Slechts de bestudering van dit object verandert het 'verleden' in 'geschiedenis'. Tijdens dit proces worden handelingen en gebeurtenissen geïnterpreteerd en aan elkaar verbonden. Het

---

<sup>7</sup> Claus Offe, *Varieties of Transition. The East European and East German Experience* (Cambridge 1996) 68.

<sup>8</sup> George Santayana, *The Life of Reason or the Phases of Human Progress. Introduction and Reason in Common Sense* (Londen 1906) 284.

verleden wordt inzichtelijk en grijpbaar gemaakt door bijvoorbeeld periodes te onderscheiden en op basis van een zee van historische feiten grotere verhalen te construeren.

Vaak wordt het verschil tussen verleden en geschiedenis aangegeven met de Latijnse termen *historia res gestae* en *historia rerum gestarum*.<sup>9</sup> Met *historia res gestae* wordt de loop van gebeurtenissen bedoeld. *Historio rerum gestarum* zijn de verhalen die mensen over deze loop vertellen. In deze verhalen zit altijd een constructief element. Hoe lang en uitgebreid de verhalen ook zijn, het is praktisch onmogelijk de *res gestae* in al zijn volledigheid weer te geven.

Een historicus doorloopt twee fasen wanneer hij van het verleden geschiedenis maakt. De eerste is *Geschichtsforschung*, het onderzoek naar de geschiedenis, de tweede is *Geschichtsschreibung*, het beschrijven van de geschiedenis.<sup>10</sup> In beide zitten selectieve elementen. Simpel gezegd kan een historicus niet alles onderzoeken en moet hij zijn onderzoeksobject altijd afbakenen. In de onderzoeksfase haalt de historicus bepaalde feiten naar voren, maar laat hij ook feiten achterwege. Op het moment dat de historicus zijn bevindingen opschrijft, selecteert hij weer: hij interpreteert en ordent deze op zijn eigen manier. De historicus beschrijft de geschiedenis dus niet alleen, hij maakt hem ook. Het geschiedschrijvingsproces zal centraal staan in deze scriptie; de manier waarop historische feiten worden verbonden en gecommuniceerd.

## 1.2 Historisch narratief

Een historisch narratief is een individuele lezing van het verleden. Het is een verhaal op basis van historische feiten en geeft betekenis aan het verleden. Iedereen heeft eigen kennis en ervaringen en zal naar eigen goeddunken (historische) feiten selecteren, interpreteren en verbinden. Ook een historicus kan niet buiten deze narratieven treden, omdat historische feiten slechts betekenis krijgen door middel van een narratief. Dit betekent echter niet dat individuele narratieven veel van elkaar hoeven te verschillen, omdat bepaalde interpretaties van historische feiten en ook de link hiertussen breder worden gedeeld. Het verleden zelf bestaat niet uit narratieven, maar het narratief is de enige manier om het verleden te

---

<sup>9</sup> Herman Paul, *Key Issues in Historical Theory* (Abingdon 2015) 3.

<sup>10</sup> Frank Ankersmit, 'Narrative and Interpretation', In: Aviezer Tucker, *Companion tot he Philosophy of History and Historiography* (Hoboken 2009) 199-208, aldaar 200.

benaderen. Dit wordt goed samengevat door filosoof Louis Mink: 'stories are not lived, but told'.<sup>11</sup>

Een narratief is meer dan de som van historische feiten waar het uit bestaat.<sup>12</sup> Noties als de Franse Revolutie en de Renaissance maken dit goed duidelijk. Degene die een narratief creëert voegt elementen toe, bijvoorbeeld om het verleden beter te begrijpen of een bepaald punt te maken. Hayden White stelt dat een individu een narratief altijd op basis van metahistorische concepten construeert.<sup>13</sup> Er zit een groter idee achter, dat helpt bij de vorming van het narratief. Zo stelt White provocatief dat een narratief altijd tragisch, komisch, romantisch of satirisch is.<sup>14</sup> Het individu kiest zelf welk van deze vier 'plots' richting zal geven aan zijn narratief. White beroept zich op de literatuurwetenschap als hij zegt dat mensen verhalen doorgaans vertellen vanuit dit soort 'plots'. Naar zijn idee geldt dat ook voor historische verhalen. De geschiedenis van de Franse Revolutie wordt bijvoorbeeld – op basis van dezelfde feiten – door de een als tragedie verteld, terwijl de ander er een komedie in ziet. White gaat nog een stap verder door te stellen dat elk plot met een ideologie samenhangt. Hij bedacht hiervoor zelfs een schema waaruit de samenhang tussen ideologie en plotvorm moet blijken. Hoewel het individu kan kiezen, wordt zijn keuze uiteindelijk beperkt doordat hij van een van de richtingen gebruik moet maken. De postmodernistische White stelt dat het niet uitmaakt welke richting gekozen wordt, omdat de ene niet beter is dan de andere.<sup>15</sup>

Frank Ankersmit uit kritiek op het schema van White. Volgens hem zijn de paradigma's die White onderscheidt onvoldoende onderbouwd. 'He derived them from existing literature on tropes, without justifying them on the basis of an a priori argument about the nature of any knowledge of history.'<sup>16</sup> Of de precieze indeling van White juist is of niet, is voor deze scriptie niet relevant, omdat de PVV in deze scriptie niet geanalyseerd wordt aan de hand van Whites theorie. Wel is van belang dat hij constateert dat narratieven een bepaalde tendens bevatten die de inhoud van het narratief richting geeft. Het is interessant om te zien welke uitwerking dit heeft in het PVV-narratief.

De term 'narratief' wordt ook in de meervoudsvorm gebruikt. Dit is een anglicisme, maar de Nederlandse vertaling zou 'verhalen' zijn. Aan de term 'narratief' zit echter een extra

---

<sup>11</sup> Louis Mink, *Historical Understanding* (Londen 1987) 60.

<sup>12</sup> Ankersmit, 'Narrative and Interpretation', 200.

<sup>13</sup> Hayden White, *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth Century Europe* (Baltimore 1973).

<sup>14</sup> White, *Metahistory*, 29.

<sup>15</sup> Ankersmit, 'Narrative and Interpretation', 206-207.

<sup>16</sup> *Ibidem*, 206.

lading die zowel het taalkundige en geconstrueerde karakter benadrukt als de onvermijdelijke aanwezigheid van de term. Met narratief bedoel ik in deze scriptie niet slechts de link tussen meerdere historische feiten, maar ook de motieven die achter de constructie ervan zitten en het beeld dat een individu heeft van een deel van het verleden. Daarom hanteer ik 'narratief' en 'narratieven'.

### 1.3 *Het Politiek Historisch Narratief*

Politici doen in sommige opzichten hetzelfde als historici: ook zij creëren narratieven. Deze zal ik in deze scriptie Politiek Historische Narratieven noemen. Dit zijn verhalen waarmee op basis van een bepaald geschiedbeeld politieke stellingname wordt genomen. Vaak hoort daar, zoals White betoogt, een metafoor bij. Een Politiek Historisch Narratief kan, zoals we straks bij de PVV zullen zien, bijvoorbeeld doorspekt zijn met oorlogstermen. Woorden als 'strijd', 'overwinning' en 'verzet' zijn onderdeel van een politiek plot met politieke metaforen. Het leidt niet alleen tot een manier waarop de werkelijkheid wordt begrepen, maar ook tot een bepaalde manier waarop de werkelijkheid tegemoet getreden wordt. De taal lokt een bepaalde manier van handelen uit, 'even if only for a single speaker and a single addressee'.<sup>17</sup> Dit wordt performativiteit genoemd.<sup>18</sup> Mensen gaan zich bewust of onbewust gedragen naar de werkelijkheid die in de taal, onderdeel van het narratief van de politicus, wordt geschapen. Daarmee is een goed narratief een krachtig politiek wapen. Wellicht is dit zelfs essentieel voor politiek succes.

#### 1.3.1 *Totalitaire- en dictatoriale staten*

Vaak wordt een Politiek Historisch Narratief in verband gebracht met totalitaire- en dictatoriale staten. Om met een uiterste te beginnen; Hitler bewerkte actief het Duitse zelfbeeld, waarbij hij teruggreep op Bismarck. Hiervoor misbruikte hij het verleden. De Amerikaanse historicus Herbert Andrews beschrijft hoe Bismarck door Hitler in een groter narratief over het nieuwe Duitse Rijk werd geplaatst.<sup>19</sup> Bismarck is volgens Hitler een wegbereider van dit nieuwe rijk, doordat hij van een 'Prussian politician into the creator of an

---

<sup>17</sup> James Loxley, *Performativity* (Abingdon 2007) 2.

<sup>18</sup> Deze theorie werd geïntroduceerd in: John Langshaw Austin, *How to do Things With Words*. Edited by James Opie Urms on and Marina Sbisa (Oxford 1976).

<sup>19</sup> Herbert Andrews, 'Hitler Bismarck and History', *German Studies Review* 14 (1991) 3, 511-532.

empire constructed against the spirit of the times' veranderde.<sup>20</sup> Hitler plaatste zijn strijd voor een Derde Rijk, na het Heilige Roomse Rijk en het Duitse Keizerrijk, in een grote historische lijn en creëert een historisch narratief dat zijn handelen legitimeerde. Het gebruik van Bismarck was gezien het feit dat de 'IJzeren Kanselier' nog steeds geliefd was onder een groot deel van de Duitse bevolking, een politiek tactische zet.

In een totalitaire staat is het relatief eenvoudig om historische narratieven succesvol in te zetten als politiek instrument, zoals ook totalitaire leiders als Stalin en Mao hebben laten zien. Ze beschikten allen over propagandakanalen en konden oppositie relatief gemakkelijk uit de weg ruimen. Hiervoor hoeft de staat niet per se totalitair te zijn, ook dictatoriale staten hebben hiervoor voldoende middelen. In 1991 begon de Chinese Communistische Partij met de 'Patriotic Education Campaign'.<sup>21</sup> Deze campagne, die zich met name kenmerkte door het herschrijven van schoolboeken en het oprichten van monumenten, probeerde de Chinese bevolking een ander beeld van de jaren 1850 tot 1950 te geven.<sup>22</sup> Er werd door de Partij een nieuw historisch narratief gepromoot, namelijk dat deze periode 'honderd jaar van vernedering' was geweest, met name door toedoen van de buitenwereld.<sup>23</sup> Op deze manier kon de Chinese bevolking effectief opgezet worden tegen het Westen, dat volgens dit narratief een belangrijke kwade genius was.<sup>24</sup>

### 1.3.2 Democratische staten

Het is belangrijk te onderstrepen dat de bovenstaande manier van handelen niets te maken heeft met totalitarisme: elke politicus werkt met een Politiek Historisch Narratief. Historicus Henk te Velde hield eerder al een pleidooi voor het in democratische context waarnemen van processen die doorgaans als 'typisch totalitair' worden beschreven. In zijn geval richtte hij zich op politieke religie, hier richt ik me op politieke narratieven. Niet alleen dictators maken daar gebruik van, ook in democratische staten is het aan de orde van de dag.

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie zag de nieuwe democratische regering in Rusland zich genoodzaakt de lesboeken die decennia gebaseerd waren op Marxistisch-

---

<sup>20</sup> Andrews, 'Hitler Bismarck and History', 511.

<sup>21</sup> Zheng Wang, 'National Humiliation, History Education, and the Politics of Historical Memory: Patriotic Education Campaign in China', *International Studies Quarterly* 52 (2008) 4, 783-806.

<sup>22</sup> Wang, 'National Humiliation, History Education, and the Politics of Historical Memory', 790-796.

<sup>23</sup> *Ibidem*, 783.

<sup>24</sup> *Ibidem*, 784.

Leninistische interpretaties van het verleden te herschrijven.<sup>25</sup> Het moest de Russen helpen zich aan te passen aan de enorme economische, politieke en culturele transitie die zich welhaast overnacht hadden aangediend.<sup>26</sup> De educatieve campagne had tot doel een nieuwe Russische identiteit te construeren die de bevolking in het post-Sovjettijdperk reden tot trots kon geven. In de nieuwe lesboeken werd harde kritiek geuit op de Stalin en de Sovjetperiode, en werd gezocht naar typisch Russische karakteristieken uit de eeuwen voorafgaand aan de Sovjet-Unie. Er werden oude symbolen en helden geherintroduceerd, zoals Peter de Grote.<sup>27</sup> De nieuwe regering bewerkte dus actief de nationale identiteit.

Iets soortgelijks gebeurde tijdens de Eerste Wereldoorlog in de Verenigde Staten. De Amerikaanse overheid richtte de Committee on Public Information (CPI) op om de bevolking voor de oorlog te enthousiasmeren. Zoals het hoofd van dit comité, George Creel, schreef: 'it was the fight for the minds of men, for the "conquest of their convictions", and the battle-line ran through every home in every country'.<sup>28</sup> Het CPI moest ervoor zorgen dat de bevolking voor de oorlog gewonnen werd. Hierbij kreeg het hulp van de National Board for Historical Service (NBHS).<sup>29</sup> In dit orgaan zaten historici die met hun geschiedschrijving het beeld van Amerika opvijzelden en dat van haar tegenstanders, met name Duitsland, bedoezelden: 'the NBHS supported the line of the government claiming the Germans were the sole aggressor of the war'.<sup>30</sup> De Amerikaanse overheid zette hier dus actief zelfgeconstrueerde historische narratieven in om de binnenlandse steun voor de oorlog op peil te houden. Beide voorbeelden maken duidelijk dat de staat zich, op basis van politieke motieven, soms actief bemoeit met de manier waarop haar bevolking zich het verleden herinnert.

### 1.3.3 *Oppositiepartijen*

Politiek Historische Narratieven blijken dus een effectieve manier om de bevolking te overtuigen. Daarom blijft deze werkwijze niet beperkt tot de staat en haar vertegenwoordigers, maar proberen ook oppositiepartijen zo kiezers voor zich te winnen. Dit

---

<sup>25</sup> Joseph Zajda en Rea Zajda, 'The Politics of Rewriting History: New History Textbooks and Curriculum Materials in Russia', *International Review of Education* 49 (2003) 363-384.

<sup>26</sup> Zajda en Zajda, 'The Politics of Rewriting History', 364.

<sup>27</sup> Ibidem, 373-374.

<sup>28</sup> George Creel, *How we advertised America* (New York 1920) 3.

<sup>29</sup> Hugo Hogendorf, *At your service! The National Board for Historical Service and its role in society and politics during Wartime America*, Masterscriptie, ongepubliceerd (Universiteit Leiden 2016) 25; Creel, *How we advertised America*, 6.

<sup>30</sup> Hogendorf, *At your service!*, 11.

is voor laatstgenoemden wel lastiger, omdat overheden meer middelen tot hun beschikking hebben om het volk te bereiken, ook buiten het politieke debat om. Ze kunnen bijvoorbeeld lesboeken aanpassen of monumenten creëren. De politieke narratieven die het overheidsbeleid ondersteunen zullen de collectieve herinnering in een land daarom doorgaans meer bepalen dan eventuele tegenstrijdige politieke narratieven van oppositiepartijen. Toch pogen oppositiepartijen wel degelijk met eigen constructies electoraat voor zich te winnen en het door de overheid uitgedragen narratief onderuit te halen.

Een voorbeeld: in 1998 kwamen Indiase nationalistische hindoeïstische organisaties, die gezamenlijk de naam Sangh Parivar dragen, aan de macht.<sup>31</sup> Een van hun eerste wapenfeiten was de oprichting van het National Curriculum Framework (NCF), dat ervoor moest zorgen dat de inhoud van lesboeken werd veranderd. Sangh Parivar wilde namelijk benadrukken dat India een hindoeïstisch land is, waarin geen ruimte bestaat voor andere religies en culturen. Tot zover lijkt deze casus op die van Rusland in de vorige subparagraaf. In beide gevallen poogde de gevestigde orde de nationale identiteit te vormen. Toch is het voorbeeld van Sangh Parivar anders, omdat de organisaties hetzelfde probeerden in de Verenigde Staten.<sup>32</sup> Ook hier wilden ze de lesboeken aanpassen. In Californië leken ze in eerste instantie succes te hebben, maar stuitten uiteindelijk op veel weerstand. Blijkbaar is er in een democratisch land tot op zekere hoogte ruimte voor alternatieve constructies van het verleden. Interessant aan deze casus is bovendien dat hier is sprake van performativiteit. Sangh Parivar maakt van India een hindoeïstische staat door keer op keer te benadrukken dat andere religies en culturen er niet thuishoren en dat alle niet-hindoeïstische elementen verwijderd dienen te worden.<sup>33</sup> Hoewel dit puur woorden zijn die zonder bijbehorende daden geventileerd worden, verandert de werkelijkheid er langzaam door, in de richting van een hindoeïstische staat.

#### *1.3.4 Intern gebruik van het historisch narratief*

In de voorgaande voorbeelden probeerden politieke bewegingen en individuen steeds een breder publiek te bereiken en (delen van) de bevolking te overtuigen. Historicus Adriaan van

---

<sup>31</sup> Kama la Visweswaran, Michael Witzel, Nandini Manjrenkar, Dipta Bhogen Uma Chakravarti, 'The Hindutva view of history: rewriting textbooks in India and the United States', *Georgetown Journal of International Affairs* 10 (2009) 1, 101-112.

<sup>32</sup> Visweswaran, Witzel, Manjrenkar, Bhogen Chakravarti, 'The Hindutva view of history', 104-106.

<sup>33</sup> *Ibidem*, 102.

Veldhuizen laat in zijn artikel 'A Grassroots Sacred Socialist History: Dutch Social Democrats (1894-1920)' zien dat politieke constructies van het verleden ook interne doelen kan dienen.<sup>34</sup> Hij onderzoekt de negentiende-eeuwse Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) en stelt dat deze organisatie haar eigen verleden mythologiseerde en vervolgens sacraliseerde.<sup>35</sup> Zo werd er naar haar oprichters verwezen met de term 'de Twaalf Apostelen'.<sup>36</sup> Bovendien besteedden de interne geschiedschrijvers vooral aandacht hoogtepunten van de partij.<sup>37</sup> Dit alles ging zonder dwang: 'the sacred history of the SDAP was fabricated in freedom, voluntarily and collectively'.<sup>38</sup> Zoals dit voorbeeld laat zien, kan het construeren van het verleden ook geheel buiten de lijnen van de staat plaatsvinden. Het geconstrueerde narratief is onderdeel van een intern identiteitsvormingsproces en heeft een performatief karakter. Doordat de leden hun geschiedenis consequent vanuit een bepaalde invalshoek bekeken en hiervoor een religieuze terminologie hanteerden, begonnen zelf te geloven in de mythische grondslagen van hun partij.

Daarnaast is het interessant dat dit narratief niet door de partijbonzen werd opgelegd, maar dat 'ordinary members took a very active role in this proces of sacralization'.<sup>39</sup> De vorming van een historisch narratief kan blijkbaar ook bottom-up plaatsvinden en niet slechts top-down, zoals het gros van de voorgaande voorbeelden leek te suggereren. Het maakt duidelijk dat er binnen de partij behoefte was om op deze manier haar acties te legitimeren. Dit is niet vreemd, omdat socialisten indertijd geen aangename positie innamen binnen de maatschappij:

Membership of any socialist party could mean social suicide in many ways. Being a member required time and money, both scarce goods for most workers around 1894. Being a socialist could put family relations and friendships under pressure. And for workers, being a socialist could be the end of one's career.<sup>40</sup>

---

<sup>34</sup> Adriaan van Veldhuizen, 'A Grassroots Sacred Socialist History: Dutch Social Democrats (1894-1920)', In: Joost Augusteijn, Patrick Dassen, Maartje Janse (Ed.) *Political religion beyond totalitarianism*, 115-129.

<sup>35</sup> Van Veldhuizen, 'A Grassroots Sacred Socialist History', 115-116.

<sup>36</sup> Ibidem, 124.

<sup>37</sup> Ibidem, 125.

<sup>38</sup> Ibidem, 129.

<sup>39</sup> Ibidem, 129.

<sup>40</sup> Ibidem, 116.



De socialisten waren dus buitenbeentjes in de samenleving en konden een positieve identiteitsboost goed gebruiken. Hun Politiek Historisch Narratief hielp hen zich te wapenen tegen demonisering vanuit de gevestigde orde.

#### 1.4 De PVV

Zowel in totalitaire- en dictatoriale- als democratische staten worden Politiek Historische Narratieven ingezet voor politiek gewin. Identiteitsvorming blijkt keer op keer een belangrijk streven voor overheden. In zijn boek *The Invention of Tradition* geeft historicus Eric Hobsbawm hier een verklaring voor: 'a changing society made the traditional forms of ruling by states and social and political hierarchies more difficult or even impracticable. This required new methods of ruling or establishing bonds of loyalty'.<sup>41</sup> Volgens Hobsbawm hebben overheden identiteitspolitiek nodig om voor orde te zorgen en effectief beleid te voeren.

Een belangrijk verschil tussen democratische- en totalitaire staten is dat democratieën het bestaan van verschillende politieke narratieven naast elkaar dulden. Oppositiepartijen, politiek of maatschappelijk, hebben de vrijheid om naar eigen goeddunken andere interpretaties van het verleden te ventileren. Waar totalitaire staten zullen voorkomen dat dit gebeurt, laten democratieën het, mits het op een geweldloze manier gebeurt, toe. Dat politici verschillende visies hebben op de identiteit en toekomst van hun land wordt in veel democratieën namelijk juist als belangrijke verworvenheid gezien. De PVV maakt hier goed gebruik van.

Het artikel van Van Veldhuizen maakt bovendien duidelijk dat politieke constructies van het verleden ook volledig buiten de staat om kunnen worden gecreëerd en geloofd. Leden van de SDAP sacraliseerden het verleden van hun partij ten behoeve van hun eigen identiteitsvorming. Het historisch narratief dat ze zo optrokken was met name voor intern gebruik. De PVV heeft eenzelfde soort positie in de maatschappij als de SDAP indertijd had. Ook de PVV heeft te maken met demonisering vanuit de gevestigde orde. Bosma klaagt bijvoorbeeld dat mensen de partij niet durven te helpen, omdat ze bang zijn dat het hun carrière in de weg staat.<sup>42</sup> Het ligt daarom voor de hand dat interne legitimering een extra

---

<sup>41</sup> Eric Hobsbawm, 'Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914', In: Eric Hobsbawm en Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition* (Cambridge 1983) 263.

<sup>42</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 29.

doel is van het narratief dat de PVV creëert. In het derde hoofdstuk wordt duidelijk of de bronnen deze suggestie ondersteunen.

De PVV krijgt als oppositiepartij in een democratie de ruimte haar eigen lezing van het verleden te formuleren en haar politieke koers hierop te baseren. Duidelijk zal worden dat de partij deze ruimte ook volop neemt en actief tracht electoraat te winnen met de creatie van een nationale identiteit, die de staat, in de ogen van de PVV, verwaarloosd heeft. In de rest van deze scriptie staat PVV centraal, waarbij de vraag niet alleen is hoe haar Politiek Historisch Narratief eruit ziet, maar ook hoe deze geconstrueerd wordt. Dit om dieper inzicht te krijgen in de elementen die onderdeel uitmaken van een dergelijk narratief en hoe deze elementen helpen de bevolking te overtuigen in de strijd met andere narratieven.

## 2 Een analyse van het politieke narratief van de PVV

Een Politiek Historisch Narratief is dus een verhaal waarmee op basis van een bepaald geschiedbeeld politieke stellingname wordt genomen. Zoals White stelt zit hier een ondertoon in die richting geeft aan het narratief. Bij het Politiek Historisch Narratief van de PVV is dit heel duidelijk een tragische ondertoon. Volgens de partij is in Nederland al decennialang een proces van degeneratie gaande. Op allerlei terreinen gaat het bergafwaarts. Nederlandse waarden zouden meer en meer onder druk staan, en het volk wordt steeds minder gehoord. Deze ondertoon klinkt overal in het narratief terug.

Om te begrijpen waarom de PVV een verhaal van aftakeling vertelt over Nederland, is het noodzakelijk te begrijpen wat volgens de partij 'Nederlands' is en hoe de Nederlandse identiteit eruitziet. Vervolgens wordt geanalyseerd hoe dit leidt tot het Politieke Historische Narratief van de PVV. Daarna wordt gekeken naar rol van het verleden, taal en andere narratieven in de constructie van dit narratief. Tot slot wordt kort stilgestaan bij de doelen die het narratief nastreeft. Bij dit alles wordt met name gebruik gemaakt van de PVV-bronnen die in de inleiding werden opgesomd, waarbij Bosma's *De schijn-élite van de valse munters* de belangrijkste is, omdat het Politiek Historisch Narratief van de PVV hierin het meest compleet wordt uitgeschreven.

### 2.1 *Beeld van Nederland*

Ik houd veel van Nederland – maar steeds minder van het Nederland zoals dat nu is. Ik ben er trots op hoe wij er hier met elkaar in zijn geslaagd een vrije, welvarende en veilige samenleving op te bouwen. Die verliest echter steeds meer van haar glans.<sup>43</sup>

Het bovenstaande citaat komt uit de inleiding van de onafhankelijkheidsverklaring van de Groep Wilders, geschreven door Wilders in 2005. Hij stelt dat Nederland steeds minder het Nederland is zoals het zou moeten zijn. De eerste vraag is dan welk beeld de PVV van Nederland heeft. Uit welke waarden is de Nederlandse identiteit volgens de partij opgebouwd? Het antwoord op deze vraag is van belang om te begrijpen waarom de PVV

---

<sup>43</sup> Wilders, *Onafhankelijkheidsverklaring Groep Wilders*, 1.

claimt dat het steeds slechter gaat met Nederland. Blijkbaar was er een moment in het verleden waarop Nederland nog wel 'Nederlands' was. Deze periode, de jaren 50 van de vorige eeuw, waarin het volgens de PVV nog wel goed ging met Nederland, zal in deze paragraaf centraal staan, samen met de vermeende 'echte' Nederlandse identiteit die indertijd aanwezig was.

Martin Bosma claimt dat Nederland vanaf de jaren 60 achteruitging en dat het Nederland zoals het zou moeten zijn in 1968 de doodsteek kreeg:

Mei '68 is het begin van de opstand van de linkse elite met als doel haar ideeën (bijna allemaal minderheidsideeën, en bijna allemaal radicale ideeën) ingang te doen vinden. Het zijn ideeën als begrip voor het communisme, afkeer van het kapitalisme (en zaken als winst of ondernemingsgewijze productie), weerzin tegen nationale symbolen en de natiestaat. Of, op meer persoonlijk niveau: tolerantie tegenover drugs, afkeer van autoriteit en gezag en voorkeur voor onbeperkte inspraak.<sup>44</sup>

Indirect zegt Bosma dus dat het in de jaren 50 beter gesteld was met Nederland. Afgaande op het citaat was Nederland toen overtuigd kapitalistisch en nationalistisch. Nederlanders waren moreel rechtlijnig, respecteerden de schoolmeester, dominee en burgemeester en accepteerden bestuurlijke beslissingen. Indertijd waren Nederlands trots op hun waarden en verdedigden ze deze tegenover buitenstaanders, tegenwoordig bestaat er volgens Bosma te veel cultuurrelativisme onder de elite.<sup>45</sup> Nog meer aanwijzingen voor wat volgens hem het 'echte' Nederland is:

Met weinig zaken mag de Nederlander blijer zijn dan met de christelijke achtergrond van zijn land. Bijna al onze cruciale verworvenheden hebben een relatie met het christendom. Democratie, scheiding van kerk en staat, tolerantie, maar ook waarden als vlijt en efficiency.<sup>46</sup>

Onze waarden zijn dus christelijk van aard en derhalve onverenigbaar met bijvoorbeeld de islamitische cultuur.<sup>47</sup> Samengevat redeneert Bosma op basis van een beeld van een

---

<sup>44</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 70.

<sup>45</sup> *Ibidem*, 72.

<sup>46</sup> *Ibidem*, 94.

<sup>47</sup> Wilders, *Kiezen voor vrijheid*, 44.

rechtlijnig, zelfbewust, chauvinistisch, christelijk, autoriteit respecterend, democratisch en hardwerkend Nederland. Bosma en zijn PVV-collega's zouden graag zien dat waarden die in jaren 50 nog op een voetstuk stonden weer naar de voorgrond treden. In het narratief zit daarom een conservatieve, of zelfs reactionaire tendens, een hang naar een samenleving als het Nederland van de jaren 50.

Belangrijk in deze samenleving was volgens de PVV dat Nederland zelf al haar beslissingen kon nemen. In haar verkiezingsprogramma schrijft de partij: 'we zijn allang niet meer de baas in eigen land'.<sup>48</sup> 'Een trots volk zwemt een fuik in die steeds knellender wordt.'<sup>49</sup> Indirect stelt de PVV dus dat het Nederlandse volk in de jaren 50 nog volledig soeverein was. Van de 'Groot-Europese' gedachte moet de partij namelijk niets hebben.<sup>50</sup> 'Ze stelt dat 'wij Nederlanders [...] een handelsvolk [zijn]', maar meer contact met de buitenwereld dan dat lijkt de PVV niet te waarderen.<sup>51</sup> We hebben 'onze onafhankelijkheid [...] met zoveel bloed en tranen [...] herwonnen'.<sup>52</sup> De partij vraagt zich retorisch af waarom we dat zouden 'verkwanselen'.<sup>53</sup> De PVV ziet Nederland als een zelfstandig land dat slechts economisch profiteert van de aanwezigheid van andere landen.

Het beeld dat de PVV van de Nederlandse jaren 50 heeft, dat ze ziet als het 'echte' Nederland, is flink geïdealiseerd. Zo wordt buiten beschouwing gelaten dat Nederland indertijd verzuild was en dat de rechten van vrouwen beperkter waren dan nu. Voor homoseksuelen staat de huidige samenleving veel meer open dan in de jaren 50 het geval was. Bovendien was er toen minder sociale mobiliteit. Uit deze voorbeelden blijkt dat sommige, vaak als Nederlands bestempelde, waarden die ook de PVV hoog in het vaandel heeft, juist tegenwoordig veel beter gewaarborgd zijn.

## 2.2 *Politiek Historisch Narratief van de PVV*

Het beeld dat in de vorige paragraaf werd geschetst, maakt duidelijk wat volgens de PVV 'Nederlands' is. Een zelfstandige, trotse natie met bewoners die gezag accepteren, er christelijke waarden op na houden en hard werken. De partij stelt dat Nederland echter steeds

---

<sup>48</sup> PVV, *Hún Brussel, óns Nederland*, 11.

<sup>49</sup> *Ibidem*, 10.

<sup>50</sup> *Ibidem*, 11.

<sup>51</sup> *Ibidem*, 11.

<sup>52</sup> *Ibidem*, 10.

<sup>53</sup> *Ibidem*, 10.

minder Nederlands wordt. Bosma beschrijft in zijn boek *De schijn-élite van de valse munters* het meest expliciet en uitgebreid hoe dit gebeurt.<sup>54</sup> Zoals gezegd claimt hij dat een linkse minderheid in 1968 een coup pleegde.<sup>55</sup> Hoewel 'het volk' dit niet wilde, zijn belangrijke Nederlandse waarden toen in de uitverkoop gegaan. Na 1968 heeft de linkse elite volgens Bosma haar ideologie geïstitutionaliseerd: 'de jaren zeventig laten zich lezen als een periode van extreem linkse machtsovernames'.<sup>56</sup> Hij geeft hierbij voorbeelden van kranten, omroepen en universiteiten. Bosma probeert links te ontmaskeren als een stroming die voortdurend het kwaad faciliteert. In de jaren 60 waren ze anti-anti-communistisch en verdedigden ze totalitaire regimes, tegenwoordig zetten ze de grenzen wagenwijd open voor de islam, zo redeneert Bosma.<sup>57</sup>

De these van Bosma is controversieel. Interessant is om te zien op welke manier hij het publiek van zijn gelijk probeert te overtuigen. Met andere woorden, hoe wordt het Politiek Historisch Narratief van de PVV geconstrueerd? In deze paragraaf zullen drie aspecten worden bekeken, te weten: het verleden, de taal en concurrerende narratieven.

### 2.2.1 *Het verleden als instrument*

De these van een linkse coup die Nederland aan de afgrond brengt, probeert Bosma in zijn boek te verdedigen met behulp van het verleden. Bosma benut het verleden in een zoektocht naar autoriteit en bij het aantonen van urgentie. Hierbij maakt hij op een zeer discutabele manier gebruik van bronnen.

#### 2.2.1.1 *Een zoektocht naar autoriteit*

Het eerste wat opvalt is dat Bosma uit alle macht naar autoriteit zoekt om zijn these te ondersteunen. Daarom benadrukt hij dat zijn these niet op zichzelf staat, maar in lijn is met wat oud-PvdA'er Jacques de Kadt beweerde. De Kadt is Bosma's grote voorbeeld en de titel *De schijn-élite van de valse munters* is een citaat van de ex-communistische en later anticommunistische politicus. In 1972 publiceerde De Kadt het boek *De Politiek der gematigden*, waarin hij betoogde dat het communisme bestreden dient te worden en dat het

---

<sup>54</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*.

<sup>55</sup> Ibidem, 71-72.

<sup>56</sup> Ibidem, 71.

<sup>57</sup> Ibidem, 70, 300.

verwerpelijk is om deze totalitaire regimes te steunen. Hij waarschuwde namelijk voor 'de ondergang van de open wereld. Een ondergang die onvermijdelijk is, als ze haar bedreiging door de totalitaire wereld niet durft in te zien.'<sup>58</sup> Dit is een hard verwijt aan zijn voormalige PvdA-partijgenoten die volgens De Kadt met hun gematigdheid het kwaad faciliteerden.<sup>59</sup> Bosma heeft de ideeën van De Kadt overgenomen en het communisme vervangen door de islam. De 'schijn-élite' van toen bestaat nog steeds, stelt Bosma. De linkse elites worden door Bosma, in navolging van De Kadt en Lenin, 'nuttige idioten' genoemd. Hij stelt dat die bewust of onbewust alle ruimte bieden aan de islam en hiermee een bedreiging vormen voor de Nederlandse samenleving.<sup>60</sup> Over deze 'nuttige idioten' straks meer.

De naam Jacques de Kadt zal niet bij elke lezer een belletje doen rinkelen, dus Bosma haalt ook bekendere namen aan in zijn zoektocht naar ondersteunende autoriteiten. Uitgebreid schrijft hij over oud-PvdA-premier Willem Drees en zijn zoon Willem Drees jr., die lijsttrekker werd bij DS'70, een afsplitsing van de PvdA. Beiden worden door Bosma neergezet als realisten, zeker wat betreft migratie:

Even een quizje. Wie is de eerste politicus die op een verkiezingscongres de woorden 'Nederland is een vol land' uitspreekt? [...] Welke partij introduceert de financiële stimulans voor de terugkeer van immigranten? Welke partij komt als eerste met een brochure tegen de massa-immigratie? Centruumpartij? Fortuyn? Bolkestein? De Centrum-Democraten? Fout. Het is DS'70, van Willem Drees jr.<sup>61</sup>

Bosma stelt dus zij nog begrepen wat het volk wilde en hier ook naar handelde. Daarom wijst hij erop dat Drees sr. actief werkte aan het beperken van de bevolkingsomvang in Nederland, door het stimuleren van emigratie naar nog lege gebieden als Australië en Canada.<sup>62</sup> Bovendien claimt hij dat Drees euro-sceptisch en pro-Israël was.<sup>63</sup> Dit past uitstekend in Bosma's grotere verhaal van een Nederland dat in de jaren 50 nog goede waarden had en hier trouw aan was.

---

<sup>58</sup> Jacques de Kadt, *De politiek der gematigden: een open wereld voor de jaren zeventig* (Amsterdam 1972) 584.

<sup>59</sup> De Kadt, *De politiek der gematigden*, 584.

<sup>60</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 304-315.

<sup>61</sup> Ibidem, 41-42.

<sup>62</sup> Ibidem, 52-53.

<sup>63</sup> Ibidem, 45-46.

Op de manier waarop Bosma De Kadt en vader en zoon Drees gebruikt, klinkt echter zware kritiek. Bijvoorbeeld door Floris Cohen, wetenschapshistoricus en broer van voormalige PvdA-lijsttrekker Job Cohen, die in *Socialisme & Democratie*, het tijdschrift van de Wiardi Beckman Stichting, de manier waarop Bosma Jacques de Kadt inzet, betwist.<sup>64</sup> Hij stelt dat het onjuist is dat Bosma 'communisme' door 'islam' vervangt en zo het verhaal van De Kadt aan dat van hemzelf gelijkstelt.

Wat hij daarmee miskent, dat is, in één woord, beschaving. Weerzinwekkende verbale trucs als 'kopvoddentaks', of zelfs maar het onophoudelijk reppen van 'massa-immigratie', alsof niet al tien jaar geleden mijn broer daar met een knap staaltje wetgeving een eind aan heeft weten te maken; de schaamteloze demagogie waar Bosma's vereerde, zich in eigen gelijk wentelende partijleider zich bij voorkeur van bedient: nooit, nooit, nooit zouden bij uitstek beschaafde personen als Jacques de Kadt, Willem Drees en Willem Drees zich aan zoiets schuldig hebben gemaakt. 'Beschaafd' niet in de zin van een oppervlakkig vernisje gesmeerd over de onverschilligheid van de gezeten bourgeois, maar in de authentieke betekenis van mensen die van cultuur doordrenkt zijn en alleen al daardoor in hun denken veel te beweeglijk om zich ooit aan groepsdenken schuldig te maken, hele bevolkingsgroepen daarbij tot minderwaardig verklarend.<sup>65</sup>

Dit is een interessant citaat om meerdere redenen. Ten eerste, en daar zal ik in deze subsubparagraaf op verder gaan, stelt Cohen dat Bosma oud-PvdA'ers onterecht voor zijn karretje spant. Hiernaast valt op dat hij vooral valt over het taalgebruik van de PVV. Hier zal de volgende subsubparagraaf nader op ingaan.

Nu eerst het verwijt dat Bosma oud-PvdA'ers bewust verkeerd interpreteert en onder valse voorwendselen in zijn kamp plaatst. Waar Cohen zich vooral tegen het misbruik van De Kadt keerde, is de familie Drees ongelukkig met de manier waarop Drees sr. en Drees jr. worden gebruikt. Willem Drees, kleinzoon van Drees sr. en zoon van Drees jr., stuurt een week na het uitkomen van Bosma's *De schijn-élite van de valse munters* een ingezonden brief naar het NRC Handelsblad getiteld 'Misbruik de naam Drees niet'.<sup>66</sup> Hierin verwijt hij Bosma

---

<sup>64</sup> Floris Cohen, 'Jacques de Kadt als schutspatroon? In antwoord op Martin Bosma (1)', *Socialisme en Democratie* (2010) 12, 44-47.

<sup>65</sup> Cohen, 'Jacques de Kadt als schutspatroon?', 46.

<sup>66</sup> Willem B. Drees, 'Misbruik de naam Drees niet', *NRC Handelsblad*, 5 oktober 2010.



selectief te citeren. Neem het 'Nederland is een vol land'-citaat dat hierboven staat. In de ingezonden brief geeft Drees context bij dit citaat van zijn vader:

Zijn zorg betrof de bevolkingsgroei in Nederland. In deze context spreekt Drees jr. ook over immigratie: 'Immigratie moet open staan voor tal van groepen buitenlanders, allereerst voor hen die asiel zoeken, maar ook voor anderen. Nederland moet een gastvrij land zijn en blijven. De 'import van arbeidskrachten' van de laatste jaren is echter onjuist. Het zijn niet in de eerste plaats arbeidskrachten, het zijn mensen. Zij hebben recht op goede huisvesting, op de mogelijkheid dat hun gezin komt, op moskeeën en scholen, op dezelfde voorzieningen als de aanwezige Nederlanders.<sup>67</sup>

Bosma heeft dus essentiële context weggelaten, een van de vele voorbeelden waaruit blijkt dat zijn brongebruik op zijn minst dubieus is. Hier wordt in subsubparagraaf 2.2.1.3 nader op ingegaan. In dit geval is het van belang te constateren dat Bosma er niet wakker van ligt. De manier waarop De Kadt en vader en zoon Drees naar voren komen in zijn boek, sluit nu namelijk precies aan bij het beeld dat de PVV van Nederland heeft. Rechtlĳnig en in dienst van het volk; zij waren namelijk nog echte Nederlandse politici in een tijd dat Nederland nog echt Nederland was, is de gedachte die erin doorklinkt. Derhalve wekt Bosma de indruk dat zijn verhaal ondersteund wordt door personen die ook binnen de 'linkse elite' als 'goed' worden beoordeeld.

Niet alleen Nederlandse autoriteiten worden door Bosma ingezet. Ook bekende historische figuren als Winston Churchill en Thomas Jefferson worden in het kamp van de PVV geplaatst.<sup>68</sup> In een hoofdstuk dat 'het groene gevaar' heet en wijst op de gevaren die de islam voor de Westerse wereld oplevert, geeft Bosma voorbeelden van historische figuren met hoog aanzien die uitspraken hebben gedaan die uitgelegd kunnen worden als 'islamkritiek'.<sup>69</sup> Zo geeft hij een citaat van de Engelse filosoof en Nobelprijswinnaar Bertrand Russell waarin de islam volgens Bosma totalitaire karaktertrekken wordt toebedeeld:

Christendom en boeddhisme zijn vooral persoonlijke religies, met mystieke leren en liefde voor contemplatie. Mohammedanisme en bolsjewisme zijn praktisch, maatschappelijk en

---

<sup>67</sup> Drees, 'Misbruik de naam Drees niet'. Citeert uit de programmatische rede van zijn vader: Willem Drees [sr.], *Taken van de sociaal-democratie in de jaren '70* (1971).

<sup>68</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 180-181.

<sup>69</sup> *Ibidem*, 178-181.

onspiritueel – bezig een wereldrijk te winnen. Hun stichters kiezen voor het aardse. Wat Mohammed deed voor de Arabieren, kan het bolsjewisme doen voor de Russen.<sup>70</sup>

Totalitaire karaktertrekken komen in dit citaat niet naar voren, hooguit expansionistische motieven. Russell richt zich bovendien vooral op het communisme en niet zozeer op de islam. Daarnaast staat nergens in dit citaat hoe het Westen volgens Russell met de islam om moet gaan, terwijl de context van Bosma's boek lijkt te suggereren dat Russell voorstander is van een zeer restrictief beleid.

Met het citaat van Russell en de opmerkingen die de andere bekende historische figuren gedaan hebben, voegt Bosma naast autoriteit ook urgentie toe aan zijn verhaal. Hij wekt de indruk dat wanneer het Westen niet snel ingrijpt, de islam de macht overneemt en 'het licht in heel Europa [...] langzaam uit[gaat]', zoals Wilders zei tijdens de regiezing in de rechtszaak die in 2011 tegen hem gevoerd werd.<sup>71</sup> Het continu benadrukken dat snel ingrijpen noodzakelijk is om een ramp te voorkomen, is een belangrijk onderdeel van het Politiek Historisch Narratief van de PVV. Deze urgentie tracht Bosma wederom met het verleden aan te tonen.

#### 2.2.1.2 Aantonen van urgentie

In deze subsubparagraaf zal duidelijk worden dat uit het Politiek Historisch Narratief van de PVV een grote mate van urgentie spreekt. Voordat geanalyseerd wordt op welke manier dit gebeurt, is het van belang kort vast te stellen wáárom de partij dit doet. In 'urgentie' zit inherent de angst dat passiviteit tot een ongewenste uitkomst lijkt. Dit betekent dat het publiek wordt aangespoord tot actie over te gaan.<sup>72</sup> Voor een Politiek Historisch Narratief is dit erg belangrijk, omdat kiezers ervan overtuigd moeten zijn dat het essentieel is dat zij hun stem uitbrengen en dat zij degene die de urgentie poneert actief en openlijk ondersteunen.

Het gevoel van urgentie dat de PVV heeft komt zoals gezegd met name voort uit de toenemende migratie van moslims naar Nederland. De islam wordt door de PVV niet alleen gevreesd omdat het de Nederlandse waarden aan zou tasten, maar omdat het zou trachten

---

<sup>70</sup> Ibidem, 180.

<sup>71</sup> 'Wilders: strijd tegen islam is mijn plicht', *De Telegraaf*, 7 februari 2011.

<sup>72</sup> Dit zijn ideeën die geuit zijn in de context van een neurologisch vraagstuk over hoe politici het best gebruik kunnen maken van de werking van het brein bij het behalen van politiek succes. Zie hiervoor: Drew Westen, *The Political Brain. The Role of Emotion in Deciding the Fate of the Nation* (New York 2007); William Russell Neuman, George Marcus, Ann Crigler en Michael Mackuen (ed.), *The Affect Effect. Dynamics of Emotion in Political Thinking and Behavior* (Chicago 2007).

de Westerse wereld omver te werpen. Bosma onderbouwt zijn waarschuwing voor 'het groene gevaar' met een beschrijving van het islamitische geloof en historische voorbeelden van haar agressieve expansie.<sup>73</sup> Ik zal bij beide kort stilstaan.

Een belangrijk onderdeel van het islamitische geloof is volgens Bosma het begrip 'dhimmi'. Dit is een ongelovige die 'djizya' betaalt, een beschermingsbelasting.<sup>74</sup> Ongelovigen zijn in een islamitische staat tweederangsburgers, zo stelt Bosma. Ze worden gedoogd door de islamitische overheersers, maar zijn niet echt vrij. Bosma voorziet dit lot voor alle West-Europeanen.<sup>75</sup> Het karakter van de islam is volgens Wilders en Bosma namelijk vals. Zoals Wilders schrijft in zijn boek *Marked for Death*: 'Islam is not an religion [...] but primarily a political ideology in the guise of a religion'.<sup>76</sup> De islam is volgens de PVV dus vooral een op macht beluste ideologie en kan daarom niet vertrouwd worden.

Het verleden heeft volgens Bosma het expansionistische karakter van de islam aangetoond. Hij beschrijft hoe de islam al eeuwenlang haar territorium probeert uit te breiden. In Europa werden de moslims in eerste instantie door Karel Martel tegengehouden in de slag bij Poitiers in 732, maar later stonden ze aan de poorten van Wenen (1683).<sup>77</sup> Toen was het echter nog niet gedaan, pas met de Eerste Balkanoorlog (1912) bevrijdde Oost-Europa zich van het islamitische juk, aldus Bosma.<sup>78</sup> Hij claimt dat ook na de Tweede Wereldoorlog de islamitische expansie doorging. Bosma geeft het voorbeeld van Turkije dat in 1974 Cyprus binnenviel en de Grieks-Cyprioten verjoeg. 'Bijna alle kerken zijn veranderd in moskeeën'.<sup>79</sup> Feiten die Bosma's verhaal tegenspreken, bijvoorbeeld dat er geen officieel islamitisch leger bestaat dat ongelovige landen aanvalt of dat expansiedrift ook christelijke landen niet vreemd is, worden buiten beschouwing gelaten.

Met bovengenoemde voorbeelden voegt Bosma urgentie toe aan het Politiek Historisch Narratief van de PVV. Steeds klinkt de boodschap door dat als niet wordt ingegrepen de islam het langzaam voor het zeggen zal krijgen en de Nederlandse waarden zullen worden vervangen door de sharia. Bosma voorspelt dat dit eerst op lokaal niveau zal gebeuren, maar dat uiteindelijk heel Nederland onderworpen wordt:

---

<sup>73</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 174-181.

<sup>74</sup> Ibidem, 174-175.

<sup>75</sup> Bosma, *Minderheid in eigen land*, 21-22.

<sup>76</sup> Wilders, *Marked for Death*, 25.

<sup>77</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 175-176.

<sup>78</sup> Ibidem, 176.

<sup>79</sup> Ibidem, 177.

Voor de islam is elk territorium meegenomen (de natiestaat speelt binnen de islam geen enkele rol), dus ook elk gedeelte van Nederland of Europa [...] [E]en kleine, fanatieke groep kan een heel eind komen. Zeker met een tegenstander die niet weet wat hij te verliezen heeft, niet trots is op wat hij heeft opgebouwd en zijn eigen verworvenheden onvoldoende waardeert.<sup>80</sup>

Die laatste paar zinnen zijn een sneer naar de 'linkse elites' die volgens Bosma aan de macht zijn. Wat hij hen concreet verwijt is 'cultuurrelativisme'.<sup>81</sup> Ze beweren namelijk dat de ene cultuur niet beter is dan de andere.<sup>82</sup> Zeer onterecht en gevaarlijk, vindt Bosma. Hij stelt dat de 'linkse elites' het gevaar niet onderkennen en dat ze de problemen niet aanpakken, maar liever weggijken.<sup>83</sup>

Dit is het tweede aspect waaraan het Politiek Historisch Narratief van de PVV urgentie ontleent. Naast het islamitische gevaar is de laksheid van de 'politiek correcte elite', de 'nuttige idioten', reden tot zorg bij de partij. Om dit te kunnen betogen, hanteert ze een zeer drastisch onderscheid tussen 'volk' en 'elite', valselijk suggererend dat dit twee eenheidsgroepen zijn waarin iedereen hetzelfde denkt en wil. Bosma stelt nog wel dat er meerdere elites bestaan, maar omdat alle elites hetzelfde linkse gedachtegoed uitdragen, maakt het volgens hem weinig uit. De politie, defensie, de ambtenarij, vakbonden en werkgevers, de rechterlijke macht, de kerk, kunstenaars, de media, allemaal gaan ze met hun linkse overtuiging in tegen wat het volk wil.<sup>84</sup> Voortdurend wekt Bosma de schijn dat ze hierin samenwerken, als in een soort complot.

Bewijs hiervoor ziet hij in de manier waarop de linkse minderheid aan de macht is gekomen. Dit nam binnen de PvdA namelijk het meest de vorm van een coup aan. Hier had in de jaren 50 Oud Links het voor het zeggen gehad. Haar vertegenwoordigers als De Kadt en vader en zoon Drees handelden nog naar de wil van het volk, zo stelt Bosma. Volgens hem werden zij aan de kant geschoven door een nieuwe stroming die hier niet langer boodschap aan had. Deze stroming heet Nieuw Links en nam volgens Bosma op een zeer onkiese manier de partij over. Afdeling voor afdeling wordt de partij 'verNieuw Linkst':

---

<sup>80</sup> Ibidem, 148.

<sup>81</sup> Ibidem, 72.

<sup>82</sup> Ibidem, 292.

<sup>83</sup> Ibidem, 306.

<sup>84</sup> Ibidem, 88-108.

Natuurlijk komt het goed uit dat de traditionele arbeidersaanhang gewoon de volgende dag weer naar de fabriek moet, terwijl de nieuwe vrijgestelden er een heel andere dagindeling op na houden, en dus tot diep in de nacht door kunnen vergaderen. Daarom werkt de overvaltechniek zo goed.<sup>85</sup>

Bosma besteedt relatief veel aandacht aan de overgang van Oud Links naar Nieuw Links binnen de PvdA, omdat hij het als een heel concreet voorbeeld kan gebruiken van de 'slinkse' manier waarop een kleine linkse minderheid het volk buitenspel zette. Hiermee suggereert hij dat dit is hoe Nieuw Links doorgaans handelt en probeert het zo aannemelijk te maken dat deze stroming het land bewust schade berokkent. Hierover meer in subsubparagraaf 2.2.2.2.

De term 'volk' is minstens zo misleidend. Hiertoe behoort volgens de PVV-retoriek zo ongeveer iedereen die geen deel uitmaakt van de elite. 'Het volk' wordt door Bosma voortdurend op een voetstuk geplaatst. De 'multi-culti's' (lees: 'elite') voelen zich beter dan het volk en denken dat 'het klootjesvolk' het niet snapt.<sup>86</sup> Hoewel 'het volk' volgens Bosma wordt 'geïndoctrineerd met multiculturalisme', heeft het wel gelijk.<sup>87</sup> Zo stelt hij: 'niet meer de top is de bewaarplaats van de deugden in de samenleving, maar het volk'.<sup>88</sup> En over het feit dat Nederland middels een referendum tegen een Europese grondwet stemde, zegt Bosma: 'het maakt weer eens duidelijk dat de elite-ideeën niet de meningen van het volk zijn'.<sup>89</sup> De intensiteit van de citaten in deze alinea maakt duidelijk hoe consequent Bosma de tegenstelling volk-elite in een 'goed-fout'-kader plaatst. Dit is een duidelijk voorbeeld van framing, waarop straks nader wordt ingegaan.

Nu Bosma de elite in een zeer negatief daglicht plaatst, kan hij eenvoudig betogen dat hun laksheid een gevaar vormt voor de samenleving. Bosma gebruikt wederom het verleden om dit aan te tonen. Uitgebreid staat hij stil bij de anti-anti-communistische standpunten die een groot deel van de huidige 'linkse elite' in de jaren 60 innam. Hij benadrukt voortdurend dat het steunen van communistische landen gelijkstaat aan het steunen van totalitaire regimes en wanneer hij iemand met een CPN-verleden aanhaalt, vermeldt hij consequent diens voormalige lidmaatschap. Hij verwijt links continu een slecht beoordelingsvermogen te

---

<sup>85</sup> Ibidem, 40.

<sup>86</sup> Ibidem, 285.

<sup>87</sup> Ibidem, 237-244.

<sup>88</sup> Ibidem, 290.

<sup>89</sup> Ibidem, 35.

hebben wanneer het aankomt op ideologische bewegingen en tracht dit met behulp van het verleden te bewijzen. Twee korte voorbeelden van deze poging.

Hoofdstuk 22 van Bosma's *De schijn-élite van de valse munters* is getiteld 'Adolf Hitler, socialist' en tracht te bewijzen dat het nationaalsocialisme een linkse ideologie is.<sup>90</sup> Met name het economische beleid van de nazi's dient hierbij als belangrijk argument. Dat dit hoofdstuk qua bronnengebruik erg problematisch is en Bosma zeer vernuftig associeert, komt later deze paragraaf aan de orde. Belangrijk op deze plek is dat Bosma tracht links in de schoenen te schuiven dat ze kwaadaardige stromingen niet herkent. Hij gaat vervolgens nog een stap verder, want omdat hij het nationaalsocialisme als links bestempeld heeft, kan hij alles dat aan de nazi's gekoppeld wordt, ook aan links koppelen. Bosma beschrijft bijvoorbeeld uitgebreid hoe de islam de Holocaust ondersteunde. Hij geeft het voorbeeld van Haj Amin al-Husseini, de moefiti van Jeruzalem, die Hitler aanmoedigde zoveel mogelijk Joden te vervolgen en ook Auschwitz bezocht, 'waar hij de bewakers op[riep] nog efficiënter te werk te gaan'.<sup>91</sup> Het verwijt dat Bosma hiermee wil maken, schrijft hij later in zijn boek expliciet op: 'links en de islam trekken samen op'.<sup>92</sup>

De PVV geeft dus op twee punten urgentie aan haar Politiek Historisch Narratief. Ten eerste waarschuwt het voor de opkomst van de islam in Europa. Bosma stelt dat we een 'minderheid in eigen land' dreigen te worden. Dit is ook de titel van een boek dat hij over Zuid-Afrika heeft geschreven, waarin hij stelt dat de Afrikaners door de opkomst van het ANC een minderheid in eigen land zijn geworden.<sup>93</sup> Zij worden gediscrimineerd door de meerderheid. Volgens hem dreigt deze situatie ook Europa.<sup>94</sup> Net zoals de 'linkse elite' het ANC ondersteunde, is haar inschattingsvermogen wat betreft de islam ook verkeerd, aldus Bosma.<sup>95</sup> Dat is een tweede aspect dat volgens de PVV de urgentie van haar verhaal aantoont.

### 2.2.1.3 Brongebruik

Uit dit hoofdstuk blijkt dat de manier waarop Bosma zijn verhaal met bronnen onderbouwt, aandacht verdient. Zoals de voorbeelden van het gebruik van Jacques de Kadt en vader en

---

<sup>90</sup> Ibidem, 245-267.

<sup>91</sup> Ibidem, 251-253.

<sup>92</sup> Ibidem, 300.

<sup>93</sup> Bosma, *Minderheid in eigen land*.

<sup>94</sup> Ibidem, 21-22.

<sup>95</sup> Ibidem, 17-23.

zoon Drees laten zien, is de benadering van Bosma niet erg wetenschappelijk, ondanks het feit dat zijn boeken een enorm notenapparaat bevatten en dus een dergelijke indruk wekken.

Het hoofdstuk 'Adolf Hitler, socialist', waarover ook in de vorige subsubparagraaf heeft geschreven, verdedigt Bosma de zeer controversiële stelling dat het nationaalsocialisme een linkse ideologie is. Hij onderbouwt dit met een flink aantal voetnoten, maar nadere bestudering hiervan maakt duidelijk dat deze slechts een paar bronnen beslaan en dat bijna geen enkele bron Duits is. Bosma citeert wel hoge nazi's die lijken te stellen links te zijn, maar deze citaten heeft hij geciteerd uit secundaire literatuur, waardoor elke vorm van context verdwenen is. Bovendien besteedt hij geen enkele aandacht aan feiten die tegen zijn these pleiten.

In het geval van de drie oud-PvdA'ers maakt Bosma zich schuldig aan het feit dat hij te selectief citeert en dat hij hen onterecht met zijn eigen ideeën associeert op basis van één of een paar aspecten. Wat betreft het hoofdstuk 'Adolf Hitler, socialist' lijkt hij zeer selectief citaten en feiten bij zijn these gezocht te hebben. Dit blijkt bijvoorbeeld uit zijn gebruik van historicus Jacques van Doorn. Bosma tracht met een citaat uit zijn boek *Duits socialisme* te laten zien dat het nationaalsocialisme een linkse stroming was:

Het socialistische karakter behelst alle leiders. 'Goebbels verkondigde dat het nationaal socialisme revolutionair moest zijn om 'de slavernij van het internationale kapitaal' te verslaan. Hitler stelde zelfs dat Duitsland de Eerste Wereldoorlog niet om territoriale belangen had gevoerd maar om het wereldkapitaal te vernietigen'.<sup>96</sup>

Deze uitspraak past goed in Bosma's straatje en zijn betoog lijkt gesterkt te worden door Van Doorn. Hij heeft echter weer erg selectief geciteerd, omdat Van Doorn een paar zinnen later het volgende schrijft:

De boven besproken vaak hybride vormen van nationaal-socialisme stamden deels uit stromingen in de sociaal-democratie, waar vanouds onvrede bestond over de ostentatieve verwaarlozing van de nationale dimensie, maar ze waren ook vaak het gevolg van de ontdekking van de arbeidersmassa in radicaal-conservatieve kring, thans bereid

---

<sup>96</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 247. Hij citeert hier: Jacques van Doorn, *Duits socialisme. Het falen van de sociaal-democratie en de triomf van het nationaal socialisme* (Amsterdam 2007) 170-171.

een pact met de duivel, de verachte 'massa', aan te gaan om het gehate Weimar te vernietigen.<sup>97</sup>

Het is niet verwonderlijk dat Bosma dit fragment ongemoeid laat, omdat de beschuldiging hierin zich eerder tegen zijn eigen politieke beweging keert, dan tegen een partij als de PvdA. Nationalisme en conservatisme zijn namelijk labels die gezien het geschetste Politiek Historisch Narratief van de PVV eerder op Bosma en zijn collega's van toepassing zijn. Door Van Doorn te kort door de bocht te citeren, misinterpreteert Bosma diens visie en trekt hij hem onterecht in zijn kamp.

Hoewel de bovenstaande gevallen onkies zijn, begaat Bosma op minstens één plek in zijn boek een wetenschappelijk gezien nog grotere zonde. Wanneer hij verklaart waarom de coup van Nieuw Links kon slagen, stelt hij: 'de oude machthebbers willen niet ouderwets gevonden worden en gaan met hun tijd mee'.<sup>98</sup> Dit is een idee dat komt van historicus James Kennedy. Bosma lijkt hem netjes te citeren:

James Kennedy schrijft in *Nieuw Babylon in aanbouw*: 'Het geloof in de onontkoombaarheid van de nieuwe tijd, en de vermeende machteloosheid van bestuurders daartegenover [...] Of het nu om Europa gaat of de nieuwe spelling: meedoen is het devies. Niet kijken of we de tijdgeest kunnen stuiten.'<sup>99</sup>

Vooraf de laatste zin van dit citaat nodigt uit tot nader onderzoek, omdat het opmerkelijk goed in Bosma's betoog lijkt te passen. Het citaat is echter onvindbaar in *Nieuw Babylon in aanbouw*. Navraag bij Kennedy bevestigt het vermoeden van fraude.<sup>100</sup> Bosma heeft het citaat zelf bedacht, dit is wetenschappelijk en ethisch onaanvaardbaar.

Hoewel de intellectuele elite hier wellicht stevig tegen zou ageren, betekent het niet dat het succes voor de PVV in de weg staat. Het Politiek Historisch Narratief komt, zoals historische narratieven waarmee historici werken, niet voort uit uitgebreid wetenschappelijk onderzoek, maar meer uit onvrede over de veranderde Nederlandse samenleving. In de casus

---

<sup>97</sup> Van Doorn, *Duits socialisme*, 171.

<sup>98</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 72.

<sup>99</sup> Ibidem, 71.

<sup>100</sup> James Kennedy laat per mail weten: 'ik zou in brede zin misschien zoiets gezegd kunnen hebben, maar ik heb het niet gezegd. Zeker niet in *Nieuw Babylon*, en ik heb naar mijn eigen geheugen nooit geageerd tegen Europa of de nieuwe spelling. 'Onontkoombaarheid' komt ook nergens voor in eigen geschriften, geeft mijn pc aan.'



van de PVV geldt dit extra sterk, omdat de partij zich buiten de orde plaatst. Hierdoor zijn er ook maar weinig wetenschappelijke onderzoeken of intellectuele analyses beschikbaar die het narratief van de PVV ondersteunen, omdat deze vaak binnen de kaders van deze orde blijven.

### 2.2.2 Taalgebruik

Martin Bosma is oud-journalist en vervult binnen de PVV de rol van campagneleider en speechschrijver. Hij weet derhalve goed welk effect woorden kunnen hebben en hoe hij deze het beste in kan zetten om zijn publiek te overtuigen. Een groot deel van de uitlatingen van de PVV zijn door Bosma bedacht. De ‘minder-minder-minder’-uitspraak van Wilders kwam bijvoorbeeld hoogstwaarschijnlijk uit zijn koker.<sup>101</sup> Hoewel hij hier wellicht te ver ging, weet hij hoe hij de partij met een klein budget (omdat een ledenloze partij weinig subsidie krijgt) in de kijker moet houden. Dit schuift hij ook niet onder stoelen of banken: ‘we gaan er vaak hard in. Shariasocialisten, knettergek, kopvoddentaks – zoete broodjes bakken doen we vrij weinig. Er is ook niet zoveel reden de autistische elite te sparen.’<sup>102</sup> Naast het verleden maakt de PVV ook handig gebruik van taal in haar Politiek Historisch Narratief. In deze subparagraaf komen drie door Bosma gebruikte taalkundige trucs aan de orde: het gebruik van performativiteit, framing en valse associaties.

#### 2.2.2.1 Performativiteit

Bosma drukt zich graag uit in oorlogstermen. Zo schrijft hij over de manier waarop hij en andere partijmedewerkers worden benaderd: ‘we moeten functioneren als een soort half-ondergrondse verzetsorganisatie’.<sup>103</sup> Aangaande het ‘linkse cultuurrelativisme’ claimt Bosma: ‘de contouren van die appeasement zijn al zichtbaar’.<sup>104</sup> Over de PVV-website zegt hij: ‘[d]e loop komt er pas echt goed in als we de Deense cartoons op de site plaatsen. We willen solidair zijn met de Vikingen van het vrije woord.’<sup>105</sup> Niet alleen Bosma, ook andere PVV-Kamerleden gebruiken dergelijke termen. Dion Graus, tegenwoordig woordvoerder Landbouw & Milieu zei als kandidaat-Kamerlid: ‘Nederland is vol. We moeten ons land beschermen, onze cultuur

---

<sup>101</sup> Roel Geeraedts en Agnes de Goede, ‘PVV-getuigen: Minder Marokkanen-uitspraak Wilders nauwkeurig voorbereid’, *RTL Nieuws*, 25 mei 2016, <http://www.rtlnieuws.nl/nederland/politiek/pvv-getuigen-minder-marokkanen-uitspraak-wilders-nauwkeurig-voorbereid> (geraadpleegd 31 mei 2016).

<sup>102</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 222.

<sup>103</sup> *Ibidem*, 29.

<sup>104</sup> *Ibidem*, 148.

<sup>105</sup> *Ibidem*, 31.

moet dominant blijven. Dat wil het volk, en ik strijd voor het volk, als een soort ridder. Ridder Dion, dat ben ik.’<sup>106</sup> Ook partijleider Wilders schuwt oorlogstermen niet. Op de conservatieve Amerikaanse website Breitbart schrijft hij in een opiniestuk: ‘in Europe and America, revolutions are brewing. They are peaceful and democratic, but they are going to send the elites home that are running our nations into the ground.’<sup>107</sup> Wilders voegt er direct aan toe dat het op een vreedzame manier moet gebeuren, maar hanteert wel degelijk de term ‘revolutie’.

Door deze woordkeus creëert de PVV een werkelijkheid waarin de verschillende politieke narratieven in een steeds hardere strijd met elkaar verwickeld raken. Daarnaast zorgen zeker de woorden die specifiek aan de Tweede Wereldoorlog gekoppeld kunnen worden, als ‘ondergrondse verzetsorganisatie’ en ‘appeasement’, waaraan hele duidelijke ‘goed en kwaad’-labels gehangen kunnen worden, ervoor dat het Politiek Historisch Narratief een moreel debat van uitersten wordt getrokken. De gekozen woorden hebben dus een performatief karakter. Dit is bijvoorbeeld te zien aan rechtse betogers die de PVV-leus ‘kom in verzet’ hanteren. Volgens Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding Dick Schoof ‘wordt dit gebruikt in termen van geweld’.<sup>108</sup>

We zien iets dergelijks ook terug in de manier waarop de PVV zich opstelt in de samenleving. De partij neemt graag de slachtofferrol op zich. Met name in de boeken van Wilders is de strijd tegen de boze buitenwereld en haar bedreigingen een centraal thema. Hij schrijft vele hoofdstukken over zijn persoonlijke situatie en hoe de islam deze tot een hel heeft gemaakt.<sup>109</sup> Bosma gaat nog een stapje verder door hier expliciet en met grote regelmaat de gevestigde orde de schuld van te geven. Hij herkent hierin een trend; ook Janmaat en Fortuyn werden op een dergelijke manier behandeld. Vooral Janmaat moest het bij links ontgelden:

De manier waarop de Centruumpartij werd aangepakt, betekende het synchroon optrekken van de linkse onderwereld en linkse bovenwereld. De linkse bovenwereld bediende zich van demonisering (pers), juridische middelen (vervolging en vonnissen) en de politiek van uitsluiting. De linkse onderwereld gebruikte brandbommen,

---

<sup>106</sup> Bor Beekman, 'Ridder Dion, dat ben ik', *de Volkskrant*, 9 september 2006.

<sup>107</sup> Geert Wilders, 'Geert Wilders: The Patriot Spring', *Breitbart*, 26 januari 2016, <http://www.breitbart.com/national-security/2016/01/26/the-patriot-spring/> (geraadpleegd 1 juni 2016).

<sup>108</sup> 'Kom in verzet-oproep wordt misbruikt in termen van geweld', *RTL Nieuws*, 16 maart 2016, <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/laatste-videos-nieuws/kom-verzet-oproep-wordt-misbruikt-termen-van-geweld> (geraadpleegd 18 juni 2016).

<sup>109</sup> Wilders, *Kiezen voor vrijheid*; Wilders, *Marked for Death*.

moordaanslagen, intimidatie en bedreigingen. Het doel was hetzelfde, alleen de middelen verschilden.<sup>110</sup>

Harde verwijten, die hij laat resoneren in het heden. Ook de PVV wordt schandalig aanpakt, is de boodschap. Deze klaagzang heeft wederom een performatief karakter, omdat de PVV hierdoor daadwerkelijk de slachtofferrol inneemt, zich buiten de orde stelt en een grote 'boze' buitenwereld voor zichzelf creëert die in de werkelijkheid vervolgens ook gerealiseerd wordt. De partij trekt zo bovendien de 'slachtoffers van het systeem' aan. Hierbij valt te denken aan kansarme kiezers, minderbedeelden en lager opgeleiden. Het verklaart wellicht deels waarom ook veel allochtonen op een anti-immigratiepartij stemmen. De PVV spreekt voor groepen die verder van de gevestigde orde afstaan en zich er niet of nauwelijks door gehoord worden.

#### 2.2.2.2 Framing

Zoals George Lakoff schrijft in zijn boek *Don't Think of an Elephant!* zijn frames: 'mental structures that shape the way we see the world'.<sup>111</sup> Ze hebben dus niets te maken met de werkelijkheid zelf, maar alles met de manier waarop deze werkelijkheid gepercipieerd wordt. Een succesvol frame plaatst bepaalde feiten in een ander daglicht en overtuigt het publiek er anders naar te kijken.

Terug naar het vorige blok citaat. Hier maakt Bosma goed gebruik van deze taalkundige truc. Door bepaalde woorden aan elkaar te koppelen, slijt hij langzaam aan beelden in en zorgt hij ervoor dat deze woorden bij de lezer door hem gewenste associaties oproepen. In het geval van het blok citaat doet hij dit met de term 'links'. Door te spreken van een 'linkse bovenwereld' en 'linkse onderwereld' en beide ook nog door middel van een complottheorie te koppelen, zet hij 'links' in een kwaad daglicht. Bosma frame't 'links' hier weer als 'slinks' en 'een complot dat het volk buitenspel zet', zoals in subsubparagraaf 2.2.1.2 naar voren kwam.

Maar hier blijft het niet bij. Door het hele boek heen koppelt hij de vijand 'links' aan nog ergere vijanden. Voordat ik hier voorbeelden van geef, is het van belang op te merken dat Bosma zijn hele boek kristalhelder heeft gemaakt door alles rigoureuus onder te verdelen in 'goed' en 'kwaad'. Hier maakt hij ook geen geheim van. Zijn boek opent met een Bijbels motto, Jesaja 5 vers 20: '[w]ee degenen, die het kwade goed heten, en het goede kwaad; die

---

<sup>110</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 79.

<sup>111</sup> George Lakoff, *Don't Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate* (White River Junction 2004) xv.

duisternis tot licht stellen, en het licht tot duisternis; die het bittere tot zoet stellen, en het zoete tot bitterheid!’<sup>112</sup> Bosma ziet het dus als een deugd om duidelijk onderscheid te maken tussen goed en kwaad, en plakt zijn stevige oordelen consequent op alle begrippen en stromingen die hij de revue laat passeren. ‘Links’ heeft logischerwijs een negatieve connotatie bij Bosma en wordt derhalve gekoppeld aan allerlei andere begrippen met een negatieve connotatie. Ik zal een aantal voorbeelden geven.

Om publiek mee te krijgen in frames is het handig om gebruik te maken van algemeen geaccepteerde oordelen, bijvoorbeeld dat Hitler slecht is. Als het lukt hem of het nationaalsocialisme overtuigend aan de vijand te koppelen, zal het publiek haar visie op de vijand ten negatieve bijstellen. Bosma besteedt hier in *De schijn-élite van de valse munters* een heel hoofdstuk aan. In dit hoofdstuk, getiteld ‘Adolf Hitler, Socialist’, betoogt hij dat het nationalisme een linkse stroming is. Zoals uit dit hoofdstuk bleek is dit een zeer betwijfelenswaardige en zwak onderbouwde stelling. Bosma’s drang het nazisme als links te bestempelen is wellicht een vorm van zelfverdediging. De politieke tegenstanders van de PVV vergelijken de partij geregeld met de nationaalsocialistische beweging van de jaren 30 en 40 van de vorige eeuw.<sup>113</sup> Het is mogelijk dat Bosma tracht deze ‘hete aardappel’ terug in de handen van zijn opponenten te schuiven. Hier vecht hij dus eigenlijk tegen een frame dat zijn tegenstanders hebben opgelegd. Dit is niet zonder risico, omdat, zoals Lakoff stelt: ‘when we negate a frame, we evoke the frame’.<sup>114</sup> Wanneer een politicus zich tegen het frame van zijn tegenstander verzet, gaat hij er in mee en blijft het aan hem kleven. Als linkse vertegenwoordigers zich tegen Bosma’s verwijten zouden verdedigen door te zeggen dat ze het kwaad niet faciliteren, blijven bij het publiek toch de woorden ‘kwaad’ en ‘faciliteren’ hangen en zal links in het vervolg deze associaties oproepen.

Framing kan zaken ook in een positief daglicht zetten. ‘Het volk’ wordt vaak gezien als ‘goed’, als bron van politieke legitimiteit en als belangrijkste stem in te nemen beslissingen. Hoewel ‘het volk’, zoals eerder geconstateerd werd, een vreemde term is waar een misplaatst gevoel van eenheid vanuit gaat, gebruikt Bosma het te pas en te onpas. Dit doet hij vaak in combinatie met peilingen, omdat het zou aantonen dat zijn partij de ultieme waarheid in pacht

---

<sup>112</sup> De Bijbel, *Jesaja* 5:20, Statenvertaling.

<sup>113</sup> ‘Lesboek noemt Wilders en Hitler in één zin’, *NRC Handelsblad*, 3 november 2008, [http://vorige.nrc.nl//binnenland/article2047989.ece/Lesboek\\_noemt\\_Wilders\\_en\\_Hitler\\_in\\_een\\_zin](http://vorige.nrc.nl//binnenland/article2047989.ece/Lesboek_noemt_Wilders_en_Hitler_in_een_zin) (geraadpleegd 1 juni 2016).

<sup>114</sup> Lakoff, *Don't Think of an Elephant!* 3.

heeft.<sup>115</sup> Bovendien maakt hij de tegenstelling volk-elite zo hard dat alle drek die de elite in het boek over zich heen krijgt, zalvend werkt voor 'het volk'. Hierdoor zorgt hij tevens dat de lezer de indruk krijgt dat de PVV exact doet wat dit volk wil. Als de meerderheid van het 'goede' volk iets wil, ben je toch alleen een goede partij als je dit uitvoert? Anders behoor je tot de verwerpelijke, wegkijkende, politiek correcte elite.<sup>116</sup> De PVV claimt pal voor het volk te staan en alle veren die het in de reet van het volk stopt, stralen hierdoor op de partij af. Bovendien wordt haar hele Politiek Historisch Narratief legitiem doordat het de steun van de meeste Nederlanders claimt te hebben.

### 2.2.2.3 *Valse associaties*

Bosma framet veelal door onterecht begrippen aan elkaar te koppelen. Omdat hij dit erg frequent doet, verdient dit specifieke aandacht. Bosma suggereert voortdurend dat bepaalde personen en begrippen iets met elkaar te maken hebben door ze vlak bij elkaar op te schrijven. Hierdoor legt hij zijn eigen opvatting in de mond van anderen en sluit hij schijnbare coalities tussen personen die zeer tegengestelde opvattingen hebben.

Dit laat historicus Adriaan van Veldhuizen zien in zijn artikel 'Weeg het 'wat', maar ook het 'hoe'', dat hij in antwoord schreef op Bosma's *De schijn-élite van de valse munters*.<sup>117</sup> Van Veldhuizen geeft voorbeelden van de manier waarop Bosma met associaties goochelt. Hieronder het meest extreme voorbeeld dat hij geeft:

In een idiote poging om het socialisme en het nationaal-socialisme te laten versmelten, gooit Bosma *Het plan van de arbeid*, Joop den Uyl, Hendrik de Man, Arie van der Zwan en Adolf Hitler in de blender. Op het eerste gezicht houdt deze combinatie het midden tussen een volstrekt abjecte mengelmoes van namen en een hysterisch naïef gedachte-experiment, maar als Bosma het uitschrijft staat er dit: 'De progressieve econoom Keynes, na de oorlog held van alle linkse economen, onder wie Joop den Uyl, roemt de economische politiek van Hitler-Duitsland. Hij vindt dit beleid voor driekwart uitstekend en zonder meer aan te bevelen voor Engeland. (...) PvdA-icoon en econoom Jan Tinbergen is na de oorlog van mening dat nazi-Duitsland het juiste antwoord op het

---

<sup>115</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 37, 61-63, 75.

<sup>116</sup> *Ibidem*, 306.

<sup>117</sup> Van Veldhuizen, 'Weeg het 'wat', maar ook het 'hoe'. In antwoord op Martin Bosma (1)', *Socialisme en Democratie*, 58-61.

werkloosheidsvraagstuk heeft gegeven. Niet zo gek, omdat het Plan van de Arbeid waarmee de SDAP (de voorloper van de PvdA) de crisis wil aanpakken, niet echt verschilt van Hitlers ideeën. (...) Het Plan van de Arbeid is geïnspireerd door Hendrik de Man, een Belgische socialist die zich later aansluit bij de nationaalsocialisten. Arie van der Zwan, PvdA-econoom en Nieuw Linkser, is om die reden positief over het economisch beleid van Hitler. “Het recept van nazi-Duitsland voor het economisch herstel was zó goed, dat de wereld een tamelijk welwillende indruk kreeg. Je kunt vragen stellen over de legitimiteit ervan, maar het recept is bruikbaar.”<sup>118</sup>

Van Veldhuizen laat zien dat Bosma zeer verschillende personen door elkaar gebruikt en zo de suggestie wekt dat het socialisme in het algemeen en de PvdA in het bijzonder als twee druppels water op het nationaalsocialisme lijken. Bosma hoeft deze stelling niet eens expliciet te verdedigen, omdat het wekken van de indruk de PvdA al genoeg schade berokkent. Bovendien is het voor de PvdA erg lastig om zich tegen een impliciet verwijt te verdedigen. Zodra de partij dit probeert, gaat het mee in Bosma's frame en is het kwaad al geschied.

### 2.2.3 Omgang met andere narratieven

Uit het voorgaande voorbeeld blijkt tevens dat het Politiek Historisch Narratief van de PVV actief ageert tegen concurrerende narratieven. Voor de partij zijn deze narratieven namelijk essentieel, omdat ze zich hiertegen af kan zetten. Zoals uit dit hoofdstuk blijkt, veegt het PVV-narratief de 'linkse elite' op een hoop, framet dit tot 'de gevestigde orde' en schopt er vervolgens tegenaan. Dit is begrijpelijk, omdat deze 'linkse elite' volgens het PVV-narratief de Nederlandse identiteit in de uitverkoop heeft gezet.

Hierbij worden de narratieven van andere partijen samen in een hokje geplaatst, want hoewel Bosma steeds de term 'links' gebruikt, valt hij hiermee ook partijen als de VVD en het CDA aan. Dit zijn gematigde partijen die volgens de PVV deel uitmaken van de gevestigde orde, de politiek correcte elite, en daarom schuldig zijn aan wegstijgen terwijl Nederland islamiseert.<sup>119</sup> D66 wordt door Bosma weggezet met een slim geplaatst frame over 'een gezapige D66-cultuur'.<sup>120</sup> De VVD krijgt een wat meer uitgebreide aanklacht op haar bordje,

---

<sup>118</sup> Van Veldhuizen, 'Weeg het 'wat', maar ook het 'hoe', 59-60. Hij citeert hier: Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 249.

<sup>119</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 306. Dit idee neemt hij over van Jacques de Kadt: De Kadt, *De politiek der gematigden*.

<sup>120</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 22.

omdat dit de partij is waar Wilders uit moest stappen. Hoewel Bosma Wilders' leermeester Bolkestein ophemelt, moet de 'linkervleugel' van de partij, die na het vertrek van Bolkestein de macht grijpt, het ontgelden.<sup>121</sup> De termen 'links' en 'elite' worden consequent tegelijk gebruikt, de indruk creërend dat er geen rechtse elite bestaat. Tevens suggererend dat alle gevestigde partijen links zijn en dus dat alle verwijten aan het adres van links ook afstralen op de partijen die doorgaans aan de rechterkant van het politieke spectrum worden geplaatst. Hij verwijt hen niet per se links gedachtegoed, maar veel meer dat ze onderdeel uitmaken van de gevestigde orde en de wensen van het volk onvoldoende serieus nemen. Volgens de PVV zijn alle andere partijen passief. Zoals Wilders schrijft: 'de politiek neuzelt maar wat in de marge en steekt geen poot uit'.<sup>122</sup>

De partij plaatst zich derhalve buiten de orde, een plek waar het claimt dat 'het volk' zich bevindt. Deze overtuiging werd tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in 2015 in expliciet uitgesproken door Wilders, toen hij stelde dat: 'het verschil tussen deze Kamer, dit nepparlement [...] en de mensen thuis levensgroot is'.<sup>123</sup> Andere narratieven sterken hiermee het PVV-narratief en leveren brandstof om de motor draaiende te houden. Bosma tankt er net als zijn PVV-collega's lustig op los. Fijntjes haalt hij peilingen aan die laten zien dat de mening van 'het volk' tegengesteld is aan het politieke beleid: '[d]e sluizen gaan open. Dat terwijl elke opiniepeiling inzake de massa-immigratie in de afgelopen veertig jaar als uitslag opgeleverd heeft: tegen!'<sup>124</sup> Het Politiek Historisch Narratief van de PVV bestaat dus bij de gratie van andere narratieven. Uit het bestaan hiervan put de PVV urgentie voor haar eigen narratief.

### 2.3 Welke doelen dient het PVV-narratief?

Vooropgesteld: politieke bewegingen hebben altijd primair als doel zoveel mogelijk mensen achter zich te krijgen om hun ideeën zo goed mogelijk te kunnen realiseren. Wilders vat deze ideeën in zijn onafhankelijkheidsverklaring als volgt samen:

[I]k [bepleit] een aantal stevige maatregelen, die Nederland weer moeten maken zoals ons land bedoeld is: vrij, welvarend en onafhankelijk. Onze geschiedenis dwingt ons tot een strijd die niet vrijblijvend is, maar wel noodzakelijk. Die strijd gaat immers over het

---

<sup>121</sup> Ibidem, 19-23.

<sup>122</sup> Wilders, *Kiezen voor vrijheid*, 99.

<sup>123</sup> Handelingen Tweede Kamer (HTK), 'Voortzetting Algemene Politieke Beschouwingen 2015', 17 september 2015.

<sup>124</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 61.

voortbestaan van Nederland als herkenbare natie, een land dat op het punt staat zijn eeuwenoude wortels vaarwel te zeggen en deze in te ruilen voor multiculturalisme, cultuurrelativisme en een Europese superstaat, en dat allemaal onder de leiding van een zelfvoldane politieke elite die allang de weg kwijt is.<sup>125</sup>

Het Politiek Historisch Narratief van de PVV dient in eerste instantie dit doel en spreekt met name kiezers aan die net als de partij het gevoel hebben buiten de kaders van de gevestigde orde te staan, bijvoorbeeld omdat ze niet dezelfde kansen hebben als anderen of omdat ze zich niet herkennen in de meer multiculturele identiteit die de Nederlandse samenleving in de afgelopen decennia heeft aangenomen. De PVV probeert de stem van deze Nederlanders te laten horen. Dit vindt met name Wilders heel belangrijk, hij wil: 'Nederland teruggeven aan de burger'.<sup>126</sup>

Bosma doet hiernaast een zeer duidelijke poging het geschiedbeeld van Nederland bij te stellen. Het waardenpatroon dat hij aan de Nederlandse identiteit verbindt, is inderdaad nauwelijks terug te zien in het hedendaagse dagelijks leven. Bosma wijt dit aan linkse krachten in de samenleving en wil het grote publiek ervan overtuigen dat deze krachten niet te vertrouwen zijn. Volgens hem verhinderen ze dat Nederland is zoals het zou moeten zijn, zoals het in de jaren 50 was. Zijn boek *De schijn-élite van de valse munters* kan gezien worden als een poging links voor de ogen van heel Nederland te ontmaskeren.

Ten derde komen er zowel bij Bosma als bij Wilders ook duidelijk persoonlijke motieven naar voren. Bosma begint *De schijn-élite van de valse munters* met de beschrijving van de moord op Theo van Gogh, een vriend van hem.<sup>127</sup> Teleurgesteld in de reactie van de gevestigde orde op deze brute, door islamitische handen gepleegde daad, besluit hij vervolgens het heft in eigen handen te nemen. Ook Wilders voelt zich persoonlijk benadeeld door de islam. Sinds hij met minstens een half dozijn beveiligers om zich heen door het leven gaat, wordt hij er dagelijks aan herinnerd dat hij niet alleen een intellectuele vijand treft, maar ook een fysieke. Bosma en Wilders voeren dus ook een persoonlijke strijd met hun Politiek Historisch Narratief.

Zoals uit het eerste hoofdstuk bleek, kan een politiek narratief ook interne doelen dienen. Net als de leden van de SDAP aan het einde van de negentiende eeuw, staan ook PVV-

---

<sup>125</sup> Wilders, *Onafhankelijkheidsverklaring Groep Wilders*, 2.

<sup>126</sup> Wilders, *Kiezen voor vrijheid*, 59.

<sup>127</sup> Bosma, *De schijn-élite van de valse munters*, 13-18.



aanhangers aan de rand van de samenleving. Zoals in paragraaf 1.4 bleek, kan associatie met de PVV desastreus zijn voor een carrière. Zeker nu het Politiek Historisch Narratief uitgerold is, klinkt interne legitimering als een aannemelijk motief. Met name bij een partij als de PVV, waar, zoals uit het tweede hoofdstuk bleek, oneliners en versimpeling een groot deel van de publieke communicatie voor hun rekening nemen en waar achterliggende denkbeelden minder actief verspreid worden. Wanneer iemand zich dan actief inzet voor de partij, is een rond verhaal dat onderbuikgevoelens bevestigt een welkome ondersteuning. PVV-Kamerleden als Raymond de Roon, buitenlandwoordvoerder en ex-advocaat-generaal, en Lilian Helder, justitiewoordvoerder en oud-advocaat, geven goedbetaalde banen met aanzien op en zullen waarschijnlijk een enigszins sluitend Politiek Historisch Narratief nodig hebben om deze keuze voor zichzelf te verantwoorden.<sup>128</sup>

#### *2.4 Korte samenvatting*

Voordat straks conclusies getrokken worden, is het goed eerst de uitkomsten van dit hoofdstuk kort op te sommen. Het Politiek Historisch Narratief van de PVV is gebaseerd op een beeld van Nederland dat zij associëren met het land dat Nederland in de jaren 50 was. Dat dit Nederland aan flinke, in hun ogen negatieve, veranderingen onderhevig is, wordt uiteengezet met het Politiek Historisch Narratief. Dat stelt dat Nederland in de jaren 60 slachtoffer is geworden van een linkse coup waarbij het volk aan de kant is gezet. Dit wordt door Bosma onderbouwd met voorbeelden uit het verleden, waarbij hij specifiek zoekt naar autoriteit om zijn verhaal te ondersteunen en bovendien tracht te benadrukken dat er veel urgentie is om in te grijpen. Bovendien probeert de PVV in het algemeen en Bosma in het bijzonder met behulp van taalkundige trucs politieke tegenstanders aan de kant te zetten. Het Politiek Historisch Narratief van de PVV is derhalve doorspekt met performatief taalgebruik, frames en valse associaties. Dit alles heeft verschillende doelen, die zowel van politieke als persoonlijke aard zijn.

---

<sup>128</sup> Ibidem, 195.

### 3 Receptie van het Politiek Historisch Narratief van de PVV

Nu duidelijk is hoe het Politiek Historisch Narratief van de PVV is opgebouwd, welk beeld van Nederland hieraan ten grondslag ligt, hoe het verleden als bewijs wordt aangevoerd, welke taalkundige trucs ingezet worden en hoe gebruik gemaakt wordt van andere narratieven, is het interessant om te zien welke uitwerking dit alles heeft. Hoe wordt het PVV-narratief ontvangen? Deze receptie wordt in dit hoofdstuk op twee manieren bekeken. Ten eerste vanuit een inhoudelijk oogpunt. Hoe reageerde de ‘intellectuele elite’ op het Politiek Historisch Narratief van de PVV? Hiervoor zal gekeken worden naar kranten- en opinieartikelen. Een tweede invalshoek om de receptie te onderzoeken is de electorale uitwerking. Slaagde de PVV erin kiezers met haar verhaal te overtuigen? Als deze vraag bevestigend beantwoord wordt, is de vervolgvraag in hoeverre dit debet is aan het PVV-narratief. Hier wordt in de conclusie nader op ingegaan.

#### 3.1 *Intellectuele receptie*

Op het Politiek Historisch Narratief is veel gereageerd door mensen die Bosma in de groep ‘linkse elite’ zou plaatsen. Om in deze grote hoeveelheid bronnen een duidelijk beeld te onderscheiden van de inhoudelijke ontvangst van het narratief, wordt gekeken naar de reactie op een drietal belangrijke gebeurtenissen, te weten: de oprichting van de Groep Wilders in 2005, de uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen in 2010 en het moment dat de PVV uit het Catshuisoverleg stapte in 2012. Ik zal kort uitleggen waarom dit belangrijke gebeurtenissen waren en vervolgens aan de hand van een aantal krantenberichten schetsen hoe hierop gereageerd werd.

De oprichting van de Groep Wilders in 2004 markeert het begin van Wilders als onafhankelijk Kamerlid. Vanaf dit moment kon hij vrijelijk zeggen wat hij wilde, zonder gebonden te zijn aan partijdiscipline zoals in zijn tijd bij de VVD. Toen Wilders voor zichzelf begon waren de verwachtingen niet per se hooggespannen. Hij was slechts een eenmansfractie en zou de Kamer waarschijnlijk na de volgende verkiezingen moeten verlaten, zo was de gedachte. Dit blijkt duidelijk uit een artikel dat *de Volkskrant* plaatste op 10 september 2004, een week nadat Wilders de VVD had verlaten.<sup>129</sup> Hierin wordt geen woord

---

<sup>129</sup> Frank Poorthuis, ‘Wie knipt Wilders eraf?’, *de Volkskrant*, 10 september 2004.

gerept over de inhoudelijke positie van Wilders, maar gaat het puur over praktische zaken als financiën en werkkamers die spelen wanneer Kamerleden zich afsplitsen.

In de weken erna ging de aandacht met name uit naar de vele bedreigingen die Wilders ontving.<sup>130</sup> Hoewel er dus over hem werd geschreven, ging het maar nauwelijks over zijn inhoudelijke standpunten. Dit veranderde toen hij begin november 2004 samen met de conservatie denker en directeur van de Edmund Burke Stichting Bart Jan Spruyt een nieuwe partij oprichtte, de Groep Wilders.<sup>131</sup> In reactie hierop stapten drie prominenten uit de christelijke partijen CDA, ChristenUnie en SGP, respectievelijk Hans Hillen, Eimert van Middelkoop en Menno de Bruyne, uit de Raad van Aanbeveling van de Stichting.<sup>132</sup> Zij waren het niet eens met de toenadering tussen Spruyt en Wilders, omdat Wilders zoals Van Middelkoop stelde 'een reactionair [is] geworden'.<sup>133</sup> Hun opstappen kreeg in de dagen die volgden navolging van andere prominenten als Onno Ruding en Dries van Agt.<sup>134</sup> Hieruit blijkt dat het verhaal van Wilders met scepsis werd ontvangen.

De Groep Wilders had in 2006 plaatsgemaakt voor de PVV. In 2010 was de partij een factor van belang geworden. Dit bleek uit de uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen in dat jaar, waar de PVV 24 zetels behaalde. In de media klonk veelal het geluid dat de partij bij het formatieproces betrokken moest worden.<sup>135</sup> Er bestond echter ook veel weerstand, met name binnen het CDA.<sup>136</sup> Er dreigde een tweedeling in die partij te ontstaan, tussen voor- en tegenstanders van regeren met de PVV.<sup>137</sup> Na een intens congres stemde het CDA uiteindelijk toe en vormde het samen met de VVD het Kabinet-Rutte I, dat gedoogsteun kreeg van de PVV.

In een zeer kritisch stuk in *de Volkskrant* werden de keuzes van Wilders tijdens het formatieproces ter discussie gesteld: 'de achterban van Wilders krijgt dus een genuilkorfde leider die hun economische belangen en voorkeuren verkwaanselt en op hun geliefde thema [immigratie] weinig echte resultaten kan boeken'.<sup>138</sup> *Trouw* publiceerde een opinieartikel van

---

<sup>130</sup> Zie bijvoorbeeld: 'Onderzoek naar nieuwe bedreiging Wilders', *ANP*, 11 oktober 2004; 'Wilders: vier lijfwachten', *Utrechts Nieuwsblad*, 21 oktober 2004.

<sup>131</sup> 'Wilders en Spruyt lanceren nieuwe partij', *Leeuwarder Courant*, 5 november 2004.

<sup>132</sup> 'CDA, CU en SGP vallen Edmund Burkestichting af', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 6 november 2004.

<sup>133</sup> 'CDA, CU en SGP vallen Edmund Burkestichting af'.

<sup>134</sup> Frank Hendrickx, 'Burke stichting loopt leeg door Geert Wilders', *Eindhovens Dagblad*, 9 november 2004.

<sup>135</sup> Zie bijvoorbeeld: Jeroen Wester, 'Nee hoor, VVD en PVV lijken helemaal niet op elkaar', *NRC Next*, 14 juni 2010; 'Onderzoek naar coalitie VVD en PVV', *Dagblad De Limburger*, 14 juni 2010.

<sup>136</sup> 'Deel CDA-top tegen coalitie met de PVV', *Reformatorisch Dagblad*, 14 juni 2010.

<sup>137</sup> Antoinette Reerink en Herman Staal, 'CDA-prominenten wijzen coalitie met PVV af', *NRC Handelsblad*, 12 juni 2010.

<sup>138</sup> 'Achterban van Wilders heeft reden tot klagen', *de Volkskrant*, 7 augustus 2010.

communicatieadviseur Frank Regtvoort en oud-topambtenaar Hans Siepel die Wilders snoeihard aanvallen:

Het struikelblok zijn de politieke stijl, taal en respectloze omgangsvormen van de politicus Wilders. Wilders heeft schofferen, beledigen, persoonlijke aanvallen en polariseren tot zijn politieke stijl gemaakt. Maar hij vindt het 'oneerlijk' dat Verhagen niet bij hem wilde aanschuiven. Hoe oprecht klinkt het woord 'eerlijk' uit Wilders' mond? Dat woord omvat tal van deugden. Een eerlijk mens en dus ook een eerlijk politicus, is een betrouwbaar mens, deugdzaam, oprecht. Het zijn nu net deze deugden die de afgelopen jaren met voeten zijn getreden. Wilders zette ze met groot gemak als vuilnis aan de kant van de weg van de Nederlandse parlementaire geschiedenis.<sup>139</sup>

De auteurs verweten Wilders onder andere te 'schofferen' en 'oneerlijk' te zijn. Dit zijn zeer forse aantijgingen die doorgaans niet zonder onderbouwing geventileerd worden. In het artikel werden echter geen concrete voorbeelden gegeven, maar slechts gal gespuwd. Desondanks besloot *Trouw* tot publiceren over te gaan. De ordinaire scheldpartij maakt pijnlijk duidelijk dat degenen die het politieke en maatschappelijke debat voeren, niet weten hoe ze met Wilders om moeten gaan.

Van de ongepolijstheid van Wilders wordt desalniettemin soms ook gebruik gemaakt. Volgens een artikel in *NRC Handelsblad* functioneerde hij tijdens de formatie van Rutte-I als 'bliksemafleider' om de aandacht van de enorme bezuinigingsmaatregelen af te leiden.<sup>140</sup> Hoewel hier zijn nut erkent wordt, blijft er een negatieve ondertoon in zitten. Door zijn manier van politiek bedrijven wordt Wilders niet serieus genomen.

In 2012 besloot de PVV, na twee jaar als gedoogpartner het kabinet gesteund te hebben, dat ze de begroting voor 2013 niet wilde steunen. Hiermee kwam er een eind aan het kabinet-Rutte I, maar ook aan de electorale opmars die de partij doormaakte. Daarover in de volgende paragraaf meer. Na het afbreken van het Catshuisoverleg, verweten de VVD en het CDA de PVV een onbetrouwbare partner te zijn.<sup>141</sup> Zelfs VVD-prominent Frits Bolkestein, Wilders voormalige leermeester, was ongekend fel: 'Wilders heeft Nederland een streek

---

<sup>139</sup> Frank Regtvoort en Hans Siepel, 'Wilders staat zelf zijn droomcoalitie in de weg', *Trouw*, 1 juli 2010.

<sup>140</sup> 'VVD en CDA zetten 'Wilders' behendig in', *NRC Handelsblad*, 12 augustus 2010.

<sup>141</sup> 'CDA-fractie voelt zich belazerd', *de Volkskrant*, 23 april 2012; 'Blok neemt het Wilders 'zeer kwalijk'', *de Volkskrant*, 21 april 2012.

geleverd en heeft hiermee aangetoond dat de PVV een onbetrouwbare partij is. Het rommelt in die partij zoals het rommelde in de LPF.<sup>142</sup>

*Trouw*-columnist en Historicus Hans Goslinga typeerde de politieke stijl van de PVV met een citaat van Johan Huizinga: 'kwajongensachtigheid in het kwadraat'.<sup>143</sup> De partij is volgens hem een belangrijke oorzaak voor het verdwijnen van 'het midden' in de politiek. Hij verwijt haar onverantwoordelijke gedrag en stelt dat ze stabiel bestuur in de weg staat. Toch moet vooral CDA-leider Maxime Verhagen het ontgelden, omdat hij met een 'omstreden partij die haar bestuurlijke betrouwbaarheid nog niet had bewezen' in zee was gegaan.<sup>144</sup> De PVV wordt ook door Goslinga niet erg serieus genomen en welhaast neergezet als een verongelikt kind dat ongepast verdrag vertoont en hiervoor niet met aandacht beloond mag worden.

Wat opvalt is dat in kranten- en opinieartikelen Wilders aangepakt wordt door tegenstanders die zijn politieke stijl kopiëren. Een vruchteloze manier om hem te bestrijden, omdat het origineel altijd beter is, maar met name omdat de stijl perfect in Wilders bredere verhaal, in het Politiek Historisch Narratief van de PVV, past. De partij plaatst zich buiten de orde, een orde die Nederland aan de rand van de afgrond heeft gebracht. Scheldkanonnades tussen de PVV en 'de rest' sluiten daarom naadloos aan het bij het PVV-narratief. Bovendien zijn de uitspraken die Wilders en zijn collega's doen niet zo willekeurig als ze lijken, omdat deze te herleiden zijn naar een consequent verhaal, het 'teruggeven' van Nederland aan de Nederlanders. Waar forse uitspraken het PVV-narratief sterken, zorgt kopieergedrag bij concurrerende politieke narratieven juist voor gedraai en onduidelijkheid.

### 3.2 *Electorale ontvangst*

Het Politiek Historisch Narratief wordt inhoudelijk dus uiterst kritisch benaderd. Deze kritiek komt echter met name uit de bovenlaag van de bevolking. Om erachter te komen of het PVV-narratief aanslaat bij de bevolking is het daarom belangrijk om te kijken hoeveel kiezers de partij in het afgelopen decennium achter zich heeft weten te krijgen. De PVV heeft tot op heden driemaal mee gedaan aan Tweede Kamerverkiezingen, namelijk in 2006, 2010 en 2012.

In 2006 deed de partij dit onder de naam Groep Wilders/Partij voor de Vrijheid. Direct werden 9 zetels behaald, wat gelijkstaat aan zo'n 600.000 kiezers. Vier jaar later, bij de

---

<sup>142</sup> Heleen van Lier, 'Bolkestein: Als ik Wilders was geweest, was ik afgetreden', *de Volkskrant*, 23 april 2012.

<sup>143</sup> Hans Goslinga, 'Het politieke midden moet heroverd worden', *Trouw*, 24 april 2012.

<sup>144</sup> Goslinga, 'Het politieke midden moet heroverd worden'.

Tweede Kamerverkiezingen van 2010, boekte de partij haar grootste overwinning tot nu toe. De PVV mocht maar liefst 24 zetels bezetten, dankzij de stem van meer dan anderhalf miljoen Nederlanders. De partij functioneerde binnen het kabinet-Rutte I als gedoogpartner en steunde grote bezuinigingen. In 2012 besloot ze het begrotingsoverleg in het Catshuis te verlaten en haar gedoogrol op te geven, waardoor kabinet niet langer in staat was te regeren. Door dit alles raakte de partij uit de gratie bij een deel van haar vroegere electoraat, want in 2012 haalde de partij nog maar 15 zetels. In 2015 en 2016 heeft de partij in de peilingen vaak boven de 30 zetels gestaan, maar of dit gerealiseerd kan worden valt nog niet te zeggen.

De PVV heeft duidelijk een deel van de Nederlandse bevolking overtuigd. Minstens anderhalf miljoen Nederlanders hebben weleens hun stem aan de PVV toevertrouwd. De keuzes die de partij in de periode 2010-2012 maakte, is door een groot deel van deze groep sceptisch ontvangen. Het lastig om te bepalen of dit komt doordat er onvrede heerste over de bezuinigen waarvoor de PVV verantwoording heeft genomen of over het feit dat de partij het kabinet-Rutte I vroegtijdig naar huis stuurde. Ondanks deze onvrede heeft de PVV wel een aanhang van minstens een half miljoen Nederlanders.

Of dit komt door het Politiek Historisch Narratief van de partij, valt niet met zekerheid te zeggen, maar in het tweede hoofdstuk zijn wel een aantal aspecten naar voren gekomen die kiezers positief zouden kunnen stemmen. Deze worden in de conclusie opgesomd bij de beantwoording van de hoofdvraag.

## Conclusie

In deze scriptie werd de PVV op een geschiedfilosofische manier benaderd. Door het onderzoeken van het Politiek Historisch Narratief is getracht haar succes beter te begrijpen. Dit narratief is gebaseerd op een beeld van Nederland dat het meest weg heeft van een geïdealiseerde versie van de jaren 50. De partij vertelt een verhaal van degeneratie en stelt dat het na een linkse coup in de jaren 60 bergafwaarts ging met het 'echte' Nederland. In de constructie van dit narratief gebruikt partijideoloog Bosma het verleden, taalkundige trucs en concurrerende narratieven. Hoewel hij dubieus en minstens op één plaats frauduleus met zijn bronnen omgaat, staat dit electoraal succes niet in de weg. Wel krijgt de partij in het maatschappelijke- en publieke debat veel kritiek te verwerken.

Dit alles leidt tot de hoofdvraag van deze scriptie: hoe draagt een coherent Politiek Historisch Narratief bij aan het succes van de PVV? Duidelijk is geworden dat de partij een consequent verhaal communiceert en hier ook naar handelt. Voor kiezers is dit aangenaam, omdat ze precies weten waar ze op stemmen. De PVV alarmeert de Nederlandse samenleving en stelt dat alles wat volgens de partij eigen is aan Nederland en aan haar inwoners, de afgelopen decennia steeds meer onder druk is komen te staan. Er spreekt veel urgentie uit haar verhaal. Het oproepen tot actie in combinatie met het verspreiden van angst blijkt een krachtig wapen zijn om kiezers naar de stembus te lokken. Hiermee speelt het PVV-narratief in op de gevoelens van kiezers die onzeker zijn over de toekomst en het gevoel hebben dat dingen te snel veranderen. Bovendien zorgt het teruggrijpen op een 'jaren vijftig'-beeld van Nederland ervoor dat het PVV-narratief geen *wishful thinking* is; dit Nederland heeft immers al bestaan. Het Politiek Historisch Narratief van de PVV is ten slotte erg sterk omdat ondersteunende frames succesvol worden ingezet en consequent worden volgehouden. Het verhaal van de PVV spreekt om al deze redenen een deel van het electoraat aan en dwingt hiermee een plekje in de politieke arena af. Het Politiek Historisch Narratief draagt daarom in hoge mate bij aan het succes van de PVV.

Dit betekent dat Politiek Historische Narratieven een belangrijke rol kunnen spelen in het politieke debat en de strijd om de gunst van de kiezer. Waar dit meestal geanalyseerd wordt op het niveau van oneliners, coalities, schandalen, media-aandacht en links-rechts tegenstellingen, is ook een diepere laag van belang. Coherente verhalen die een alarmerend

geschiedbeeld in zich dragen zijn belangrijker voor de kiezer dan vaak erkent wordt. Het zou goed zijn om op deze manier meer politieke bewegingen te onderzoeken. Welke Politieke Historische Narratieven vinden we hier terug? En welke invloed hebben die op de kiezer? De uitkomsten kunnen nieuw licht werpen op de manier waarop kiezers hun stem bepalen en het politieke spel gewonnen kan worden.

De politieke vijanden van de PVV weten niet precies hoe ze met het Politiek Historisch Narratief van de partij om moeten gaan. Veelal kiezen ze ervoor de PVV ofwel met eenzelfde politieke stijl tegemoet te treden en haar met grote woorden aan te vallen, ofwel haar niet serieus te nemen. Met het Politiek Historisch Narratief in het achterhoofd moet geconstateerd worden dat beide opties ongelukkig zijn. De PVV heeft namelijk inderdaad een agressieve politieke stijl, maar deze sluit wel aan bij haar narratief, omdat dit roept om stevige actie. Dit is de enige manier om de gevestigde orde aan de kant te schuiven en 'Nederland terug te geven aan het volk'. Het is onhandig om vanuit deze orde de PVV snoeihard of zelfs onbeschoft aan te vallen, omdat de partij hier niet door geraakt wordt en het doorgaans niet goed zal passen bij het narratief van de zender. Hiermee verzwakt diegene slechts zijn eigen verhaal. Beter zou het daarom zijn om de PVV aan te spreken op haar Politiek Historisch Narratief en vraagtekens te plaatsen bij de juistheid van haar beeld van Nederland en van de historische ontwikkeling die het land heeft doorgemaakt. Dan kunnen ook de zorgen van mensen die zich in het PVV-narratief herkennen beter worden begrepen.

Dit onderzoek heeft zich gericht op de casus van de PVV en aangetoond dat het Politiek Historisch Narratief een belangrijk onderdeel is van het succes van de partij. Toch moeten hierbij twee kanttekeningen geplaatst worden. Ten eerste is de PVV nog steeds actief. Dit betekent dat zij nog niet als een afgesloten hoofdstuk in de geschiedenis bestudeerd kan worden. Een gevolg hiervan is dat er nog weinig historische onderzoeken gedaan zijn naar de partij en dat voor de bepaling van het Politiek Historisch Narratief is uitgegaan van hetgeen PVV-kopstukken hebben geschreven. Onduidelijk is bovendien of het Politiek Historisch Narratief van de PVV in de komende tijd aan zal blijven slaan of dat de interesse zal afnemen. Ten tweede is het de vraag in hoeverre het succes van de PVV afhangt van het Politiek Historisch Narratief. Er kunnen namelijk ook andere factoren een rol spelen, die in deze scriptie niet naar voren zijn gekomen. Vervolgonderzoek moet uitwijzen of kiezers zich daadwerkelijk door het achterliggende verhaal laten leiden en of ook andere Nederlandse partijen dergelijke verhalen inzetten om politiek succes te behalen. Een internationale



vergelijking kan bovendien uitwijzen of het Politiek Historisch Narratief ook door partijen met een soortgelijke agenda als de PVV succesvol wordt ingezet of dat de kracht van dit politieke instrument beperkt blijft tot Nederland.

## Bibliografie

### Primaire bronnen

Bosma, Martin, *De schijn-élite van de valse munters. Drees, extreem rechts, de sixties, nuttige idioten, Groep Wilders en ik* (Amsterdam 2010).

Bosma, Martin, *Minderheid in eigen land - Hoe progressieve strijd onttaardt in genocide en ANC-apartheid* (Amsterdam 2015).

De Bijbel, *Jesaja*, Statenvertaling.

Handelingen Tweede Kamer (HTK), 'Voortzetting Algemene Politieke Beschouwingen 2015', 17 september 2015.

Partij voor de Vrijheid (PVV), *Hún Brussel, óns Nederland. Verkiezingsprogramma 2012-2017* (Juli 2012).

Wilders, Geert, *Kiezen voor vrijheid. Een eerlijk antwoord* (Zeist 2005).

Wilders, Geert, *Marked for Death. Islam's War Against the West and Me* (Regnery, 2012).

Wilders, Geert, *Onafhankelijkheidsverklaring Groep Wilders* (Maart 2005).

### Secundaire literatuur

Aalberts, Chris, *Achter de PVV: waarom burgers op Geert Wilders stemmen* (Delft 2012).

Andrews, Herbert, 'Hitler Bismarck and History', *German Studies Review* 14 (1991) 3, 511-532.

Ankersmit, Frank, 'Narrative and Interpretation', In: Aviezer Tucker, *Companion tot he Philosophy of History and Historiography* (Hoboken 2009) 199-208.

Austin, John Langshaw, *How to do Things With Words*. Edited by James Opie Urmson and Marina Sbisa (Oxford 1976).

Bemmel, Jhim van, *Wilders' Ring van Discipelen. Angst en wantrouwen als bouwstenen van een politieke partij* (Zoetermeer 2012).

- Bevir, Mark, 'How To Be An Intentionalist', *History and Theory* 41 (2002) 2, 209-217.
- Blok, Arthur de, en Melle, Jonathan van, *Veel gekker kan het niet worden* (Hilversum 2008).
- Brown, Vivienne, 'On Some Problems With Weak Intentionalism for Intellectual History', *History and Theory* 41 (2002) 2, 198-208.
- Cohen, Floris, 'Jacques de Kadt als schutspatroom? In antwoord op Martin Bosma (1)', *Socialisme en Democratie* (2010) 12, 44-47.
- Creel, George, *How we advertised America* (New York 1920).
- Doorn, Jacques van, *Duits socialisme. Het falen van de sociaal-democratie en de triomf van het nationaal socialisme* (Amsterdam 2007).
- Drees, Willem [sr.], *Taken van de sociaal-democratie in de jaren '70* (1971).
- Fennema, Meindert, *Geert Wilders. Tvenaarsleerling* (Amsterdam 2010).
- Geurtsen, Karen, en Geels, Boudewijn, *Undercover bij de PVV. Achter de schermen bij de politieke partij van Geert Wilders* (Amsterdam 2010).
- Hernandez, Marcial, *Geert Wilders ontmaskerd. Van messias tot politieke klaploper* (Soesterberg 2012).
- Hobsbawm, Eric, 'Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914', In: Eric Hobsbawm en Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition* (Cambridge 1983).
- Hogendorf, Hugo, *At your service! The National Board for Historical Service and its role in society and politics during Wartime America*, Masterscriptie, ongepubliceerd (Universiteit Leiden 2016).
- Kadt, Jacques de, *De politiek der gematigden: een open wereld voor de jaren zeventig* (Amsterdam 1972).
- Kennedy, James, *Nieuw Babylon in aanbouw. Nederland in de jaren zestig* (Amsterdam 1995).
- Lakoff, George, *Don't Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate* (White River Junction 2004).

Loxley, James, *Performativity* (Abingdon 2007).

Mink, Louis, *Historical Understanding* (Londen 1987).

Offe, Claus, *Varieties of Transition. The East European and East German Experience* (Cambridge 1996).

Paul, Herman, *Key Issues in Historical Theory* (Abingdon 2015).

Pechtold, Alexander, *Henk, Ingrid en Alexander* (Amsterdam 2012).

Russel Neuman, William, Marcus, George, Crigler, Ann, en MacKuen, Michael (ed.), *The Affect Effect. Dynamics of Emotion in Political Thinking and Behavior* (Chigaco 2007).

Santayana, George, *The Life of Reason or the Phases of Human Progress. Introduction and Reason in Common Sense* (Londen 1906).

Veldhuizen, Adriaan van, 'A Grassroots Sacred Socialist History: Dutch Social Democrats (1894-1920)', In: Joost Augusteijn, Patrick Dassen, Maartje Janse (Ed.) *Political religion beyond totalitarianism*, 115-129.

Veldhuizen, Adriaan van, 'Weeg het 'wat', maar ook het 'hoe'. In antwoord op Martin Bosma (1)', *Socialisme en Democratie* (2010) 12, 58-61.

Visweswaran, Kamala, Witzel, Michael, Manjrenkar, Nandini, Bhog, Dipta en Chakravarti, Uma, 'The Hindutva view of history: rewriting textbooks in India and the United States', *Georgetown Journal of International Affairs* 10 (2009) 1, 101-112.

Vossen, Koen, *Rondom Wilders. Portret van de PVV* (Amsterdam 2013).

Wang, Zheng, 'National Humiliation, History Education, and the Politics of Historical Memory: Patriotic Education Campaign in China', *International Studies Quarterly* 52 (2008) 4.

Westen, Drew, *The Political Brain. The Role of Emotion in Deciding the Fate of the Nation* (New York 2007).

White, Hayden, *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth Century Europe* (Baltimore 1973).

Zajda, Joseph, en Zajda, Rea, 'The Politics of Rewriting History: New History Textbooks and Curriculum Materials in Russia', *International Review of Education* 49 (2003) 363-384.

Kranten- en internetartikelen

'Achterban van Wilders heeft reden tot klagen', *de Volkskrant*, 7 augustus 2010.

Beekman, Bor, 'Ridder Dion, dat ben ik', *de Volkskrant*, 9 september 2006.

'CDA, CU en SGP vallen Edmund Burkestichting af', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 6 november 2004.

'CDA-fractie voelt zich belazerd', *de Volkskrant*, 23 april 2012; 'Blok neemt het Wilders 'zeer kwalijk'', *de Volkskrant*, 21 april 2012.

'Deel CDA-top tegen coalitie met de PVV', *Reformatorisch Dagblad*, 14 juni 2010.

Drees, Willem B., 'Misbruik de naam Drees niet', *NRC Handelsblad*, 5 oktober 2010.

Geeraedts, Roel, en Goede, Agnes de, 'PVV-getuigen: Minder Marokkanen-uitspraak Wilders nauwkeurig voorbereid', *RTL Nieuws*, 25 mei 2016, <http://www.rtlnieuws.nl/nederland/politiek/pvv-getuigen-minder-marokkanen-uitspraak-wilders-nauwkeurig-voorbereid>.

Goslinga, Hans, 'Het politieke midden moet heroverd worden', *Trouw*, 24 april 2012.

Hendrickx, Frank, 'Burke stichting loopt leeg door Geert Wilders', *Eindhovens Dagblad*, 9 november 2004.

'Kom in verzet-oproep wordt misbruikt in termen van geweld', *RTL Nieuws*, 16 maart 2016, <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/laatste-videos-nieuws/kom-verzet-oproep-wordt-misbruikt-termen-van-geweld>.

'Lesboek noemt Wilders en Hitler in één zin', *NRC Handelsblad*, 3 november 2008, [http://vorige.nrc.nl//binnenland/article2047989.ece/Lesboek noemt Wilders en Hitler in een zin](http://vorige.nrc.nl//binnenland/article2047989.ece/Lesboek%20noemt%20Wilders%20en%20Hitler%20in%20een%20zin).

Lier, Heleen van, 'Bolkestein: Als ik Wilders was geweest, was ik afgetreden', *de Volkskrant*, 23 april 2012.

'Onderzoek naar coalitie VVD en PVV', *Dagblad De Limburger*, 14 juni 2010.

'Onderzoek naar nieuwe bedreiging Wilders', *ANP*, 11 oktober 2004.

Poorthuis, Frank, 'Wie knipt Wilders eraf?', *de Volkskrant*, 10 september 2004.

Reerink, Antoinette, en Staal, Herman, 'CDA-prominenten wijzen coalitie met PVV af', *NRC Handelsblad*, 12 juni 2010.

Regtvoort, Frank, en Sipel, Hans, 'Wilders staat zelf zijn droomcoalitie in de weg', *Trouw*, 1 juli 2010.

'VVD en CDA zetten 'Wilders' behendig in', *NRC Handelsblad*, 12 augustus 2010.

Wester, Jeroen, 'Nee hoor, VVD en PVV lijken helemaal niet op elkaar', *NRC Next*, 14 juni 2010.

'Wilders en Spruyt lanceren nieuwe partij', *Leeuwarder Courant*, 5 november 2004.

Wilders, Geert, 'Geert Wilders: The Patriot Spring', *Breitbart*, 26 januari 2016, <http://www.breitbart.com/national-security/2016/01/26/the-patriot-spring/>.

'Wilders: strijd tegen islam is mijn plicht', *De Telegraaf*, 7 februari 2011.

'Wilders: vier lijfwachten', *Utrechts Nieuwsblad*, 21 oktober 2004.

## Samenvatting

In deze scriptie wordt de PVV op een geschiedfilosofische manier benaderd. Door het onderzoeken van het Politiek Historisch Narratief van de partij wordt getracht haar succes beter te begrijpen. Dit narratief is gebaseerd op een beeld van Nederland dat het meest weg heeft van een geïdealiseerde versie van de jaren 50. De partij vertelt een verhaal van degeneratie en stelt dat het na een linkse coup in de jaren 60 bergafwaarts ging met het 'echte' Nederland. In de constructie van dit narratief gebruikt partijideoloog Bosma het verleden, taalkundige trucs en concurrerende narratieven. Hoewel hij dubieus en minstens op één plaats frauduleus met zijn bronnen omgaat, staat dit electoraal succes niet in de weg. Wel krijgt de partij veel kritiek van de 'intellectuele elite'. Deze weten echter niet goed hoe ze met de PVV om moeten gaan. Of ze gaan mee in de politieke stijl van de partij en doen hiermee hun eigen verhaal te kort, of ze nemen de partij niet serieus en daarmee haar electoraat ook niet. De analyse van het Politiek Historisch Narratief van de PVV leert dat hier een veel consequenter verhaal inzigt dan soms gedacht wordt. Daarom biedt deze scriptie aanknopingspunten om de dialoog aan te gaan over de basis van het Politiek Historisch Narratief van de PVV, het beeld van het 'echte' Nederland.